

hláská

ročník XXIX, 2018, č. 2

Hrad Nové Hrady u Vysokého Mýta

Vojtěch Barcal

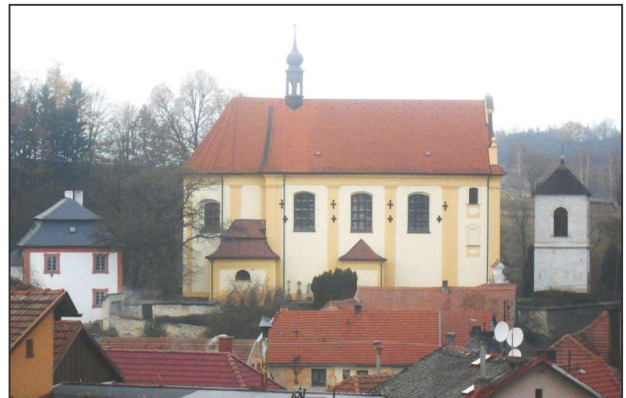
Strohé zříceniny pozdně gotického hradu Nové Hrady se nacházejí 12 km jižně od Vysokého Mýta na výrazném, ale nepřilíh vysokém kupovitém návrší nad stejnojmennou vesnicí, které dnes dominuje především nádherný areál rokokového zámku z druhé poloviny 18. století. Hrad postavil někdy před rokem 1468 významný diplomat, nejvyšší mincmistr Království českého, nejvyšší purkrabí pražský a důvěrník krále Jiřího z Poděbrad, Zdeněk III. Kostka z Postupic, který získal zdejší církevní zboží do zástavy zřejmě někdy v průběhu 50. let 15. století po husitském hejtmanovi Janovi Pardusovi z Horky a Vratkova. Oblast Novohradska kdysi byla součástí majetků kláštera v Podlažicích, který byl za husitských válek zničen.

Podhradní ves je mnohem starší než zdejší hrad. Poprvé je zmíněna již v roce 1293, ale pod starším názvem Boží Dům, který známe z písemných pramenů ještě v 16. století. V inkriminovaném roce se připomíná v opatské listině premonstrátského kláštera v Litomyšli o prodeji majetků v oblasti jižně od vsi Bučina. Jako svědek tohoto právního úkonu je v listině jmenován jistý Slavibor z Božího Domu.¹⁾ Slavibor byl zřejmě služebníkem kláštera a byl držitelem půdy okolo osady Boží Dům. Je možné, že již v té době zde existovalo nějaké panské sídlo, ale nelze říci kde a jakého charakteru. Určitě to nebylo na místě dnes známého hradu na kopci nad vsí, poněvadž nejstarší archeologické nálezy zde jsou datovány až do 14. století a i ony se na místo zřejmě dostaly druhotně. Je možné, že se v Božím Domě nacházel dřevěný dvorec s vazbou na zdejší kostel, jehož existenci lze předpokládat na základě názvu osady. Tento kostel se asi nacházel v místě dnešního barokního kostela

Pohled na hradní kopec od severu (foto autor 2016).

sv. Jakuba Většího, který nahradil starší kostel gotický zmíněný poprvé v roce 1349.²⁾ Kostel se totiž nachází v nízké ostrožné poloze, která ani nedovolovala typickou orientaci k východu.

Dnešní barokní kostel sv. Jakuba Většího z r. 1724 na místě staršího gotického kostela (foto autor 2016).

Ves zřejmě původně náležela k majetkům výše zmíněného premonstrátského kláštera a onen blíže nepoznaný Slavibor si možná pronájem božidomského zboží vysloužil za dobré služby klášteru.³⁾ Později se vznikem litomyšlského biskupství, které vzniklo na zázemí původního kláštera, se stal Boží Dům jeho majetkem. Roku 1398 se však již připomíná v držení podlažického benediktýnského kláštera, ve kterém zůstal až do jeho zániku roku 1421. V této době se v souvislosti s osadou Boží Dům nezmiňuje žádné panské sídlo.⁴⁾ Protože bylo toto zboží v držení církevních institucí, nebylo zde žádné potřeba.

Po zániku kláštera v Podlažicích přecházela jeho půda postupně rukama husitských šlechtických majitelů a roku 1436 král Zikmund Lucemburský zastavil husitskému hejtmanovi Janovi Pardusovi z Horky a Vratkova část podlažického zboží v hodnotě 2500 kop grošů a to na šest let.⁵⁾ Byla to jeho odměna za to, že uznal Zikmunda za českého krále. Zdá se, že Pardus správu božidomského zboží pověřil jakéhosi svého purkrabího Petra Krtka, který se s predikátem z Božího Domu uvádí roku 1440 v souvislosti s obecným sněmem všech stavů Království českého v Praze.⁶⁾ Onen predikát naznačuje, že zde Petr Krtka asi

Obvodová hradba na severozápadě s pozůstatky omítky – nejzachovalejší zbytek hradu (foto autor 2016).

žil, tudíž lze předpokládat nějaké panské sídlo. Zřejmě se však jednalo jen o nějaký dávno zaniklý dvorec na neznámém místě.

Někdy v 50. letech 15. století získal božidomské zboží do držení husitský hejtmán, nejvyšší mincmistr Království českého a od roku 1467 nejvyšší purkrabí pražský Zdeněk III. Kostka z Postupic,⁷⁾ jenž někdy v této době rovněž postavil dnešní hrad, podle A. Sedláčka poprvé připomínaný k roku 1468 pod názvem „Boží Duom“.⁸⁾ Tato relativně pozdní písemná zmínka hrad řadí mezi nejmladší hradní novostavby na území českých zemí.

Ona zmínka by měla podle Augusta Sedláčka pocházet ze zástavní listiny krále Jiřího z Poděbrad, ve které tuto odúmrť po Zdeňkovi III., jenž padl ve zmíněném roce v bitvě u Zvole, získává jeho bratr Albrecht Kostka z Postupic.⁹⁾ A. Sedláček tuto listinu necituje a není ji tedy možné dohledat.

Albrecht Kostka z Postupic záhy postoupil božidomské zboží svému synovci Zdeňkovi IV. Kostkovi z Postupic. Ten se také jako první příslušník rodu začal po zdejších hradě psát. Ještě v roce 1492 čteme v jeho predikátu „z Postupic a na Božím Domě,“ ale již o rok později se lze poprvé setkat s názvem Nový hrad.¹⁰⁾ S názvem podhradní vsi Boží Dům se lze v pramenech setkat ještě v roce 1563. Její název se spolu s pojmenováním hradu podle obecné záliby češtiny v pomnožného tvaru místních jmen změnil do podoby Nové Hradý.¹¹⁾

Po smrti Zdeňka IV. Kostky z Postupic a na Novém hradě v roce 1510 nejprve drželi dědictví jeho čtyři synové společně, ale později si jej rozdělili. Nejstarší Vilém si ponechal Chlumeck nad Cidlinou a Koloděje, které nakonec prodal, a mladší bratři do společné držby získali podlažické zboží, Nový hrad, Litomyšl a České Heřmanice.¹²⁾ Nejmladším synem byl Bohuš III. Kostka z Postupic, který po smrti svých bratrů získal veškeré tyto majetky.¹³⁾

Bohuš zastával funkci hejtmána Chrudimského kraje a v letech 1536–1539 eviduje A. Sedláček na Novém hradě Bohušova purkrabího Mikuláše ze Zásmyk.¹⁴⁾ Pro špatnou finanční situaci začal Bohuš svoje majetky rozprodávat a nakonec byl jako člen Jednoty bratrské a účastník a organizátor protihabsburského povstání v roce 1547 postížen konfiskacemi. Přišel o litomyšlské panství a Novohradsko mu zůstalo do konce života pouze jako manství.¹⁵⁾ Pak připadlo jako odúmrť králi. Bohušem Kostkou z Postupic vymřel tento rod po meči.¹⁶⁾

Roku 1559 prodal král Ferdinand I. novohradské panství Janovi Žateckému z Vejkrštorfu (Weikersdorfu).¹⁷⁾ Tím začíná krátké období vlády tohoto méně známého rodu na novohradském panství. Tento rod brzy vymřel po meči a to

konkrétně roku 1563 Janovým synem Vojtěchem a zdělila jej Janova dcera Anna Žatecká z Vejkrštorfu, provdaná za Ferdinanda Švihovského z Rýzmburka. Po Annině smrti prodal její manžel novohradské panství se vším příslušenstvím Mikulášovi z Lobkovic.¹⁸⁾ Nejspíše v době Žateckých proběhla přestavba hradu na pohodlnější renesanční sídlo zámeckého typu. Vzhledem k minimální výpovědní hodnotě dnešních zbytků hradu a absenci dobových vyobrazení nevíme o jejím rozsahu a podobě nic. Snad by z ní mohl pocházet úsek zdiva poněkud se vymykající z obvodu jádra.

V době Žateckých, v roce 1563, se také lze poprvé setkat s plurálem v názvu v podobě Nové hradý. Tento fakt nenapovídá nic o tom, že by již v té době vznikl v podhradí nový zámek, jak se domníval amatérský regionální historik Josef Malý.¹⁹⁾ V soupisu poddaných podle víry z roku 1651 se lze setkat s názvem vsi „Podhradí“ a píše se zde o farním kostele „pod Novými hradý“,²⁰⁾ což lze chápat tak, že název Nové hradý se tehdy užíval pouze pro samotný zámek, potažmo hrad.

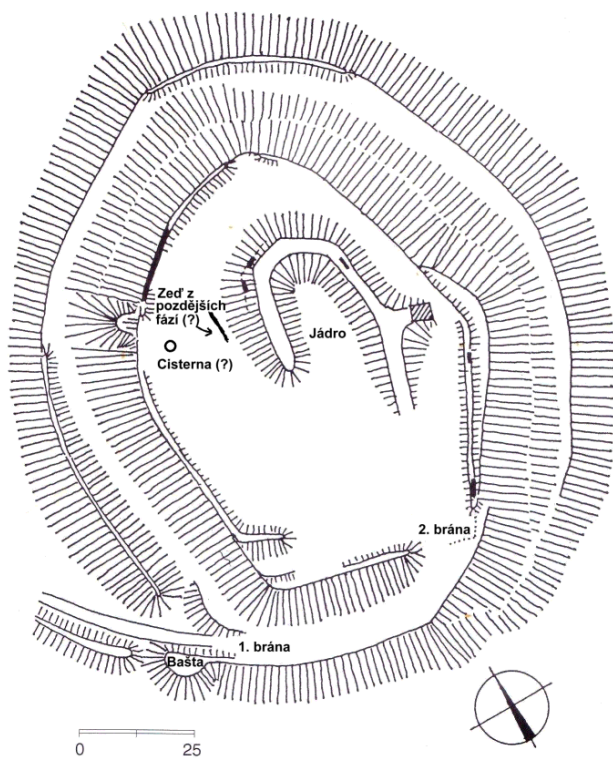
Mikuláš z Lobkovic zemřel roku 1588 a po jeho smrti se kvůli nezletilosti jeho potomků ujal statků jeho bratr Ladislav z Lobkovic. Když Mikulášovi potomci dospěli, Nové hradý připadly synovi Mikulášovi. Když Mikuláš zemřel, získala je do držení jeho sestra Anna. Po ní roku 1604 zdědil panství dědičný maršálek knížecího hrabství v Tyrolu, rytíř Řádu zlatého rouna, dolnorakouský místodržící hrabě Pavel Sixt z Trautsonu.²¹⁾ Rod pánů z Trautsonu vlastnil zdejší panství až do roku 1750, ale jeho příslušníci zde nikdy nepobývali a jeho správou pověřoval hejtmany. Roku 1645 za Jana Františka z Trautsonu byl novohradský starý zámek společně s několika okolními vesnicemi vydrancován a při tom vážně poškozen švédským vojskem.²²⁾ Po této události byl zámek nouzově opraven a udržován v obyvatelném stavu. I nadále sloužil správě panství.

Zadlužený Josef hrabě Trautson prodal 5. června 1750 novohradské panství Anně Barboře svobodné paní Chamaré. V kupní smlouvě se připomíná „zámek na vysokém kopci položený“.²³⁾ Po zakoupení panství začali noví majitelé starý zámek opravovat, kolem roku 1753 získal novou kapli²⁴⁾ a poslední opravy eviduje hlavní účet panství ještě v roce 1773.²⁵⁾ V tomto roce dědí panství syn Anny Barbory a Jana Ludvíka Harbuval-Chamaré Jan Antonín, který se rozhodl starý zámek zdemolovat a materiál použít na stavbu nového výstavného rokokového zámku.

V roce 1767 vznikla na svazích hradního kopce umělecky cenná pozdně barokní křížová cesta z donace hraběnky Anny Barbory. Cesta stoupá od kostela sv. Jakuba Většího až na vrchol hradního kopce. Když ještě hrad stál, nacházelo se její poslední XIV. zastavení před jeho branou. Autory sochařského ztvárnění jednotlivých zastavení křížové cesty jsou pravděpodobně bratři Bartoloměj a Václav Hendrichovi z Litomyšle.²⁶⁾ Kalvárie se dodnes dochovala v původní podobě.

Zed' západně od jádra, která možná pochází z mladších fází vývoje. V pozadí val vlastního jádra (foto autor 2016).

Půdorys zříceniny hradu (podle díla cit. v pozn. 3, doplněno autorem).

Novohradský hrad vznikl ve 2. polovině 15. století, což jej řadí k vůbec nejmladším hradům v českých zemích. Jako místo stavby zvolil stavebník osamocené návrší s plochým vrcholem. Volba takového staveniště zapadá do kontextu hradů zbohatlých husitských hejtmanů. V osamocené návrší spatřovaly hrady 15. století neohrožitelnost palnými zbraněmi. Kvůli husitským bouřím v této době také začala opět převládat vojenská funkce hradních staveb. Nezbytností těchto hradů bylo také místo pro utáboření vojenského oddílu. Tyto hrady zavrhovaly dosavadní trend ostrožné polohy, která byla z hlediska použití palných zbraní pro obránce značně nevýhodná. Z dalších hradů husitských hejtmanů můžeme zmínit Oltářík Jakoubka z Vřesovic, Žižkův Kalich, případně Kunětickou Horu Diviše Bořka z Miletínka.²⁷⁾ Pro hrady této éry bylo typické biblické či jinak nábožensky znějící pojmenování, čemuž původní název hradu – tedy Boží dům, plně vyhovoval.

Cesta na hrad stoupala od severu a sledovala západní svah návrší, po kterém potom mírně stoupala až na vrchol kopce, na jeho jižní stranu. V místě dnešního XII. zastavení křížové cesty se nacházela I. brána, kterou se vcházelo do zmíněného parkánu. II. brána se pak nacházela těsně za XIV. zastavením kalvárie. Vrchol byl na třech stranách obehnan zemním opevněním v podobě příkopu a náspu. Na strmé jižní straně bylo zřejmě nahrazeno parkánem, kterým

Nový rokokový zámek z let 1773–1777 (foto autor 2016).

také procházel poslední úsek přístupové cesty. Kromě zemního opevnění hrad obepínala po celém obvodu plochého vrcholu hradba tlustá 1,4 m. Z této hradby dodnes stojí jeden výraznější zbytek dlouhý 20 m, nacházející se na severozápadě areálu. Na jeho vnějším líci jsou zachovány zbytky omítky. Jako stavební materiál byla použita opuka. Aby bylo zabráněno nechvalně známé vlastnosti opuky – zvětvávání a rozpadu, byly zřejmě všechny zdi hradu omítnuty. Jedná se o nejzachovalejší zbytek hradu. Neomítnutá opuka rychle podléhá zvětvávání, což je patrné na vnitřním líci této zdi, kde se omítka již nezachovala – je značně rozrušen a celý zbytek zdi vyžaduje restaurátorský zásah.

V severovýchodní části opevněné plochy se nacházelo hradní jádro. Z něho jsou dodnes patrné většinou jen valovité útvary, které tu a tam obsahují zbytky zdí. Na severozápadě jádra se nachází zbytek nízké, asi 4 m dlouhé zdi. Z obvodu jádra se poněkud vymyká, možná vznikla až při pozdějších úpravách sídla. I na této zdi jsou vidět zbytky omítky. Východní val jádra je narušen vodárenskou budovou z roku 1929, která sloužila k zásobování nového zámku vodou. Jižní část jádra navíc byla ve 30. letech minulého století zplanýrována, když tehdejší majitel nového zámku zahrnul hradní kopec do anglického parku. Nabízí se možnost, že hradní jádro mělo podobu hradu s plášťovou zdí, tedy zpravidla bezvěžového typu hradu, kdy hlavní obrannou stavbou je masivní vysoká zeď s ochozem, která kryje vnitřní zástavbu hradu.

Na západní straně se prostor mezi obvodovou hradbou a jádrem rozšiřoval a tvořil velké nádvoří, které mohlo sloužit jako výše zmíněné místo k utáboření vojenského oddílu.²⁸⁾

Na základě dosavadních vědomostí nelze s určitostí usuzovat nic konkrétního o podobě a charakteru vnitřní zástavby hradu a podobě pozdějšího zámku, která navíc vznikala minimálně ve dvou stavebních etapách, tudíž její rekonstrukce se zdá být zatím nemožná. Na místě by zde byl podrobný a systematický archeologický výzkum spojený i s vykopávkami, které by pomohly odhalit více zdí a objasnily mezi jednotlivými fragmenty souvislosti. Rekonstrukci podoby hradu komplikuje i fakt, že se nám nedochovalo žádné jeho dobové vyobrazení.

Poznámky: **1)** Emler, J. (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II. Praha 1882, s. 696. **2)** Spěváček, J. (ed.): Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae V/2. Praha 1960, s. 381. **3)** Plaček, M.: Revizní povrchový průzkum zřícenin Sokolova a Nových Hradů. In: Sborník společnosti přátel starožitností 3. Praha 1992, s. 129–134. **4)** Brandl, V. (ed.): Codex diplomaticus Moraviae XII. Brno 1890, s. 423–432. **5)** Palacký, F. (ed.): Archiv český II. Praha 1842, s. 181. **6)** Palacký, F. (ed.): Archiv český I. Praha 1840, s. 245. **7)** Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého I – Chrudimsko. Praha 1882, s. 191. **8)** Citace v pozn. 7, s. 191. **9)** Citace v pozn. 8, s. 192. **10)** SOKA Chrudim, fond Archiv města Chrast, inv. č. 1. **11)** Profous, A.: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I. Praha 1947, s. 672. **12)** Pakosta, O.: Visutá pečeť Kostků z Postupic. Litomyšl 2004, s. 33. **13)** Jelínek, F.: Hystorye města Litomyssle II. Litomyšl 1845, s. 86. **14)** Citace v pozn. 8, s. 192. **15)** Citace v pozn. 8, s. 192. **16)** Citace v pozn. 13, s. 105–106. **17)** Citace v pozn. 8, s. 192. **18)** Citace v pozn. 8, s. 193–194. **19)** Tomáš Šimek a kol.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI – Východní Čechy. Praha 1989, s. 327–329. Dopis psaný římskokatolickým knězem Jose-

fem Malým z Morašic v záležitosti přípravy encyklopedie Hradů, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (1970) se nachází v soukromém archivu prof. Františka Musila. **20)** Matušková, L. – Pazderová, A. (ed.): *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Chrudimsko I.* Praha 2001, s. 28–47. **21)** Citace v pozn. 8, s. 194. **22)** A. Sedláček přímo uvádí, že Švédové odvezli za tohoto řádění do Litomyšle kořist na 600 trakařích (citace v pozn. 8, s. 194). **23)** SOA Zámorsk, f. Rodinný archiv Harbuval a Chamaré, inv. č. 278, kart. č. 7. **24)** NA Praha, f. Archiv pražského

arcibiskupství, inv. č. 503. **25)** SOA Zámorsk, f. Velkostatek Nové Hradky, hlavní účet panství, nezpracováno. **26)** Panoch, P.: *Křížová cesta v Nových Hradech u Vysokého Mýta. Neznámé dílo sochařů Bartoloměje a Václava Hendrichů (Henrichů)?*. In: Vaňura, O. – Kučerová, I. (ed.): *Sborník Národního památkového ústavu ú. o. p. v Pardubicích za rok 2008.* Pardubice 2010, s. 26–32. **27)** Tomáš Durdík, T.: *Česká hradní architektura doby husitské, Časopis Společnosti přátel starožitností XXIX/1991, č. 3, s. 151–164.* **28)** Citace v pozn. 3.

Šebín u Levous

David Mikoláš – Marek Rubeš – Roman Sirovátka

Oblast dolního Poohří mezi Louny a Libochovicemi patřila ve 12. a 13. století převážně k církevním majetkům. Česká knížata a čeští králové disponovali v této době ještě stále dostatečným množstvím statků, kterými byli ochotni obdarovat pražské biskupy, kapituly, kláštery. Nejinak tomu bylo i v případě středověkého Lounska a Libochovicicka.

Po směru toku řeky Ohře se za Louny nacházejí Počedlice,¹⁾ jež tvořily lokální centrum biskupských statků, zmnožené od roku 1268 o Oboru a Vršovice.²⁾ Kníže a pozdější druhý král český Vladislav se svou první manželkou Gertrudou Babenberskou prosluli jako štědrí podporovatelé a ochránci nově zakládaných premonstrátských klášterů. Ve sledované oblasti povodí obdržel četné donace klášter na Strahově a jemu pod ochranu daný klášter v Doksanech. Konkrétně se jednalo o dvorec Radonice, který strahovští řeholníci dostali hned při založení kláštera kolem roku 1143.³⁾ Později v roce 1273 k němu přibýly mimo jiné vsi Pátek, Volenice a Levousy.⁴⁾ Sousední Křesín potvrdil král Přemysl Otakar I. klášteru v Doksanech roku 1226.⁵⁾

Říční brod u Křesína?

V konstrukci příběhu o středověkém opevněném panském sídle Šebíně (okr. Litoměřice) sehrávají důležitou roli právě dvě naposledy jmenované vsi Křesín a Levousy, respektive předpokládaný, avšak písemně nedoložený říční brod mezi nimi.⁶⁾ Výjimečnost lokality podtrhuje i přítomnost polykulturního hradiště, plnicího v raném středověku funkci přemyslovského opěrného bodu a hospodářského centra (v jeho areálu pak byl vystavěn hrad či tvrz Šebín). Přes zmíněný brod kolem hradiště zřejmě procházela starobylá cesta spojující bývalé kastelánské hrady v Litoměřicích a Žatci. Jak cesta po souši, tak i překonání brodu a plavba po řece podléhaly výběru cla. Nmalý příjem z něj náležel samozřejmě panovníkovi, a protože byl stabilní a jistý, přenechával někdy jeho část kostelům a klášterům,⁷⁾ nebo je naopak zcela osvobodil od placení veškerých cel na území Čech i Moravy.⁸⁾ Jistým výhodám se těšily rovněž doksanské premonstrátky. O jejich eventuálním podílu na křesínském brodu sice dochované písemné prameny mlčí (celnice není doložena), nicméně směly využívat výsadu bezcelní plavby na dolním Labi a dále byl klášter osvobozen ode všech poplatků vymáhaných při plavení dřeva na Labi a Ohři.⁹⁾ Tyto specifikace privilegií se v listinách zejména 12. století nevyskytují příliš často, neboť majetek darovaný či postoupený k užívání církevním institucím byl spíše pojímán jako komplexní celek a nebyl tudíž jednoznačně rozlišován. Užívání vodních toků však

bylo spojeno i s určitými povinnostmi: například jejich čištěním, opravou jezů či výstavbou propustí pro lososy.¹⁰⁾

Šebín na III. vojenském mapování 1764-1768 (<http://oldmaps.geolab.cz> – map. list č. 3852-1).

Šebín za pánů erbu lví tlapy

Levousy situované na pravém břehu Ohře, dnes místní část levobřežního Křesína, se prvně zmiňují v listině Strahovského kláštera v roce 1273 jako příslušenství Radonic.¹¹⁾ Zdá se, že na rozdíl od Křesína, po němž se již roku 1237 píše „Chren de Chrezzin“,¹²⁾ setrvaly Levousy v držení premonstrátů asi až do počátku 14. století.¹³⁾ Východně od nich se podél pravého břehu Ohře směrem k západu dodnes táhne les nazývaný Šebín. V souvislosti s ním se jako velmi lákavá jeví hypotetická možnost ztotožnit jej s bezejmenným lesem o rozloze cca 1,5 ha (siluam, que fuit estimata ad quinque iugera), který v roce 1267 získal do dědičného držení rozhodčí soudce Půta ze Mšeného od pražské kapituly výměnou za to, že její vrbičtí poddaní smějí vodu z Půtových studní využívat stejně jako Půtovi podolští poddaní.¹⁴⁾ Co by ale Půta vedlo k tomu vystavět si zde opevněné sídlo? Navíc v poloze, která z hlediska obranyschopnosti jevila kritické nedostatky? Uvažovat o ochranně domnělého křesínského brodu a plavby na Ohři nelze, na to je už Šebín příliš vzdálen. Půta zde zřejmě musel mít ještě nějaké další majetky, bohužel listině nedoložené, jež si hodlal stavbou hradu zajistit. Jinak by takováto nemalá investice postrádala smyslu.

Výběr z povrchového sběru z března 2017. Keramika je zařaditelná rámcově do rozmezí 13. až 15. století (foto D. Mikoláš 2017).

V listině ze 14. června 1279 se uvádí „dominus Poto dictum de Rysenberch“ a jeho synové. Tuto zprávu A. Sedláček považuje za první zmínku o hradě Šebínu.¹⁵⁾ Takové pojmenování by bylo buď absolutním nepochopením, nebo ironií, což je obojí možné. Do té doby se Půta píše ze Mšeného, jen jedinkrát z Rýzंबरka. Ani jeho synové nikdy přízvisko z Rýzंबरka neužívali. Je proto otázkou, zda můžeme Šebín ztotožnit s oním Rýzंबरkem. Hrad tohoto jména existuje u Kdyně, pro svou vzdálenost ale prakticky nepřichází v úvahu. Ovšem čistě hypoteticky mohlo jít o omyl písaře, spočívající v záměně Rýzंबरk namísto Rýzंबरk. A tento hrad skutečně stojí nad Osekem v Krušných horách. Půta jej pochopitelně nikdy nevlastnil, byl v rukou mocného rodu Hrabišiců, kteří se po něm psali. Mimochodem roku 1255 svědčil Boreš s přídomkem „de Rizenbeirch“,¹⁶⁾ takže záměna možná je. Hlavní panství Boršů z Rýzंबरka se rozprostíralo v Podkrušnohoří, ale zasahovalo i do Poohří. Svě klienty zde měli např. v Solanech, Černochově, Bohušovicích, Trávčicích.¹⁷⁾ I Půta mohl patřit k hrabišické klientele. Jeho predikát mohl čistě hypoteticky pocházet třeba i od zastávaného úřadu purkrabí hrabišického oseckého hradu Rýzंबरka.

Také Půtovi synové sídlili společně ve Mšeném, avšak jejich potomci se počátkem 14. století většinou rozešli na další rodové statky na Šebíně, Křesíně, Kamenici a Vetlé.¹⁸⁾ Z nich na Mšeném zůstal pouze Konrád, který asi okolo roku 1341 prodal některé své statky proboštu Vítovi a kanovníkům roudnického kláštera Panny Marie.¹⁹⁾ Od Jana ze Šebína si měl jako částečnou kompenzaci najmout poplužní dvůr v Levousích.²⁰⁾ Zde se A. Sedláček bohužel dopustil omylu. V příslušné listině je sice s velkou pravděpodobností hovořeno o Konrádu ze Mšeného a jeho synu Plichtovi, nicméně pronajímatelem není Jan z Šebína, nýbrž Jan ze Stebna (Johannes de Stewing), a pronajatý dvůr není levouský, nýbrž lobečský (villa in Lebz).²¹⁾ Takže první potvrzenou zmínkou o Šebíně je až listina z roku 1362, která byla údajně nalezena v roce 1741 pod trámem stropu kostela v Křesíně a kterou zveřejnil kaplan Podhorský ve své Libochovické farní pamětní knize: „My Jan z Šebína vyznáváme všem jak nynějším tak budoucím ve jménu našem a dědiců našich, že jsme dvacet lánů dědili se vši spravedlností ve vsi naší Křesíně právem německým neb emphyteutickým...“²²⁾

Zatímco Jan seděl na Šebíně, po sousedním Křesíně se okolo roku 1350 psal Jindřich. Společně jsou uváděni jako fundátoři křesínského farního kostela sv. Václava.²³⁾ Patro-

nátní právo statečného rytíře Jana ze Šebína dosazovat faráře a vybírat desátek potvrzuje zápis z 18. února 1374, v němž za jeho přítomnosti potvrdil pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi novým farářem urozeného pana Litobora z Vítovky.²⁴⁾ V květnu 1385 figuroval Jan ze Šebína (Jesko de Sebyna) mezi svědčícími pány a many ve vleklém sporu pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna s Hynkem z Helfenburka.²⁵⁾ Při prodeji hradu Helfenburku u Úštěku Hynkovým otcem Hanušem v roce 1375 patrně nebyly dodrženy všechny podmínky a Hynek logicky žádal náhradu a pohnal Jenštejna před soud. O Janovi (Ješkovi) čteme ještě v roce 1402, kdy si stěžuje na Jindřicha z Kolče, jenž nerespektoval právo královské odúmrti a zmocnil se jistého majetku protiprávně.²⁶⁾ Zůstává otázkou, zda Jan ze Šebína a Ješek ze Šebína je jedna a tatáž osoba. Spíše se kloníme k názoru, že Ješek by mohl být synem Janovým. V opačném případě by se totiž Jan dožil více než pozehnání věku.

Tvrz a pustý zámek Šebín

Smrtí dříve řečeného Litobora se po třech dekáдах opět uvolnilo místo faráře v Křesíně. Provolání nového faráře Jana počátkem srpna 1405 se již nekonalo za přítomnosti některého z příslušníků rodu lví tlapy (nohy), nýbrž za účasti urozeného pana Předbora z Ronova a z Dubé sídlem na Šebíně, maršálka paní Žofie, královny Čech.²⁷⁾ O necelých deset let později prodal Předborův stejnojmenný syn své zadlužené statky „v Šebíně s tvrzí, s dvorem poplužním, s poplužními v Křesíně, Levousech a v Horkách vsi, dvory kmetcí s úroky, s rolemi, s lukami, s lesy, s potoky, s řekami, s rybníky, s bahny, s mlejny, s vinicemi, s sady i se všickou svobodou“ Vilému Zajíci z Hazmburka.²⁸⁾ Teprve zde, v Pozůstatcích desk zemských, máme k roku 1415 první nezpochybnitelnou zmínku o panském sídle, které je charakterizováno jako tvrz, a jemuž je přiznáno obvyklé hospodářské zázemí v podobě poplužního dvora, tří vsí, z nichž o dvou již pojednáno bylo, a dalšího příslušenství.

Za Jana Zajíce z Hazmburka na Budyni v roce 1550 byl Šebín součástí budyňského panství a je uváděn jako „zámek pustý“.²⁹⁾ Zřejmě poslední, kdo na hradě skutečně pobýval, byli oba Předborové z Ronova a z Dubé. Zajícové z Hazmburka vlastnili mnohem reprezentativnější sídla a v porovnání s nimi malý Šebín nepotřebovali. Navíc lze

Zlomek nádoby, 15. století (foto D. Mikoláš 2017).

Okrajový zlomek nádoby, 15. století (foto D. Mikoláš 2017).

dost dobře předpokládat, že během husitských válek, kdy roku 1424 (a i později) vtrhla do kraje polní vojska, byl při Žižkově tažení z Loun na Libochovice vypleněn jak křesínský kostel, tak i katolíky držený Šebín. Když roku 1553 pan Jan Zajíc zemřel, zanechal po sobě čtyři syny, kteří si otčův majetek rozdělili. Jiřímu Zajíci z Hazmburka a na Mšeně mimo jiné připadl právě „zámek pustý Šebín“, vsi Křesín, Levousy, Horky aj. Vyjmenované zboží s příslušenstvím pan Jiří Zajíc prodal roku 1564 za sumu 4650 pražských grošů nejvyššímu hofmistru Království českého Janu nejstaršímu z Lobkovic na Zbizoze a Točníku.³⁰⁾ Šebín se až do konce feudalismu stal součástí hazmbursko-libochovického panství.

Hypotetická podoba sídla

I když první písemná zmínka o hradu, vlastně o „tvrzi“ (v dochovaných písemných pramenech se píše vždy o tvrzi anebo pustém zámku, slovo hrad se nevyskytuje v žádném z nich) pochází až z roku 1415, kdy ji vlastnil Předbor z Ronova a z Dubé, její počátky jsme čistě hypoteticky spojili s Pútou ze Mšeného, který „stavební pozemek“ v bezejmenném lese získal snad v roce 1267. K výstavbě sídla by tedy došlo v 2. polovině 13. století, čemuž by mohly odpovídat i výsledky povrchového sběru keramiky, provedeného D. Mikolášem v březnu a červnu 2017.³¹⁾ V půdní erozi silně narušeném svahu pod západní a severozápadní částí jádra byly nalezeny střepy zařaditelné rámcově do rozmezí 13. až 15. století.

Příkop oddělující ostrožnu od předpolí v pohledu od západu (foto D. Mikoláš 2017).

Od 60. let 20. století probíhala masivní výstavba rekreačních objektů na stráni od vsi Levousy až téměř ke zbytkům tvrže. Ty z nich, které ještě nebyly rozebrány v předchozích staletích, se staly vítaným zdrojem stavebního materiálu, proto z ní dnes zbylo minimum. Z tohoto důvodu a též z důvodu absence destruktivního archeologického výzkumu budou naše závěry do značné míry spíše hypotetické. Tím je i pokus o hmotovou rekonstrukci pojednávaného sídla.

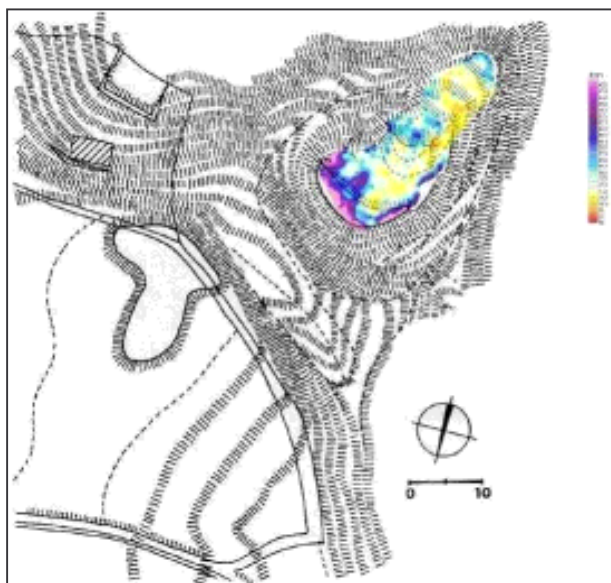
Staveniště tvrže zaujalo severovýchodní výběžek ostrožny bývalého levouského hradiště, od jihovýchodu vydělený výrazným příkopem. Právě odtud byla tvrz nejvíce zranitelná. Nebezpečí také umocňovala konfigurace terénu předpolí, jež je modelováno širokou, k tvrzi klesající hradištní plošinou, jež eventuálnímu útočníkovi poskytovala dostatek prostoru pro soustředěné ostřelování. Nepřítel mohl obránce tvrže ještě navíc ohrožovat z jižních, jihovýchodních a východních vyvýšených pozic, které ve vzdálenosti cca 100 až 150 m od hradeb dovolovaly umístění další obléhací techniky. Na severu

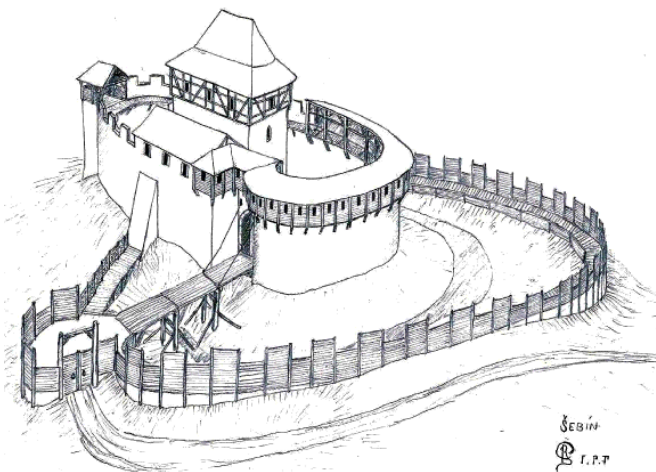
V pozadí dochovaný úsek úvozové cesty na jihu – přístupové cesty k hradu – v pohledu od jihovýchodu (foto D. Mikoláš 2017).

tvořilo přirozenou překážku meandrující koryto řeky Ohře, do něhož se vlévá úzký potůček napájený pramenem, vyvěrajícím pod osadou Horka. Byť se jedná o nepatrnou vodoteč, která byla kartografem zanesena do mapy až v rámci III. vojenského mapování, vyhloubila ve svahu rýhu, tedy vlastně jakýsi přírodní příkop táhnoucí se podél tvrže na východě.³²⁾ Pouze zde je tvrz zakreslena pod názvem Libušin hrad (dle Levous, které se tehdy nesprávně nazývaly zkomoleně Libuš). Na starších mapováních včetně Stablního katastru zcela chybí.

Domníváme se, že tvrz Púty ze Mšeného, byl-li vůbec jejím stavitelem, ve své první stavební fázi sestávala pouze z přibližně uprostřed sprašové ostrožny umístěného obdélného několikapatrového, v přízemí dvojprostorového věžového obytného objektu o rozměrech cca 8 x 6 m, obehnaného pravděpodobně jen dřevěnou palisádou. Jeho jižní líc byl dle terénních náznaků zaoblený podobně jako např. na Radyni či Egerberku. K přestavbě a rozšíření mohlo dojít později, buď za Pútova syna Jana nebo vnuka Ješka ze Šebína. Dřevěná palisáda obíhající jádro byla nahrazena na maltu zděnou opukovou hradbou, v dochovaném torzu na severozápadě dosahující tloušťky cca 140 cm, na severu a západě ze statických důvodů dodatečně zpevněnou na spáru přistavěnými čtverhrannými pilíři či snad věžicemi. Zatímco torzo severní z nich vystupuje do svažitého terénu o cca 270 cm, západní jen o cca 200 cm. Zdrojem kamene se nejpravděpodobněji staly rozvalené hradby levouského hradiště.³³⁾ Na jihu a jihozápadě musela být hradba kvůli

Výsledky geofyzikálního měření (citace v pozn. 34, plán Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, 2. vydání. Praha 2002, s. 536).

Hypotetická rekonstrukce podoby Šebína ve vrcholné fázi v pohledu od jihozápadu (kresba R. Sirovátka 2017).

konfiguraci předpolí vyšší, minimálně čtyř, lépe šestimetrová, zevnitř zpevněná náspem, který mohl být ještě vyztužen dřevěným roštem. Na jihozápadě přecházela hradba v půlkruhovou baštu, či jak by napovídalo geofyzikální měření dokonce v okrouhlu věž o průměru cca 6 m.³⁴⁾ Vnitřní zástavba byla na západě zmnožena o další dvojprostorový, asi podsklepený objekt, jenž byl vklíněn mezi obvodovou hradbu jádra a starší obdélný obytný objekt věžového charakteru. V severní části jádra žádnou zděnou budovu ze statických důvodů nepředpokládáme, lehčí dřevěnou konstrukci však zcela vyloučit nelze. Konečně vstupní brána do jádra byla zřejmě vsazena mezi půlkruhovou baštu (nebo kruhovou věž) a jihozápadní líc dvojprostorového objektu. Do ní ústila přístupová komunikace, jež byla vedena po jižní straně hradiště na rozcestí na kraji lesa a odtud od jihovýchodu k tvrzi. A právě na jihovýchodě v terénu jasně zřetelnou fortifikací sledovaný úvoz se dodnes v krátkém úseku dochoval. Na západě byla přístupová komunikace jištěna baštovitým útvarem, který se zřejmě skládal z plenty z nasucho kladených kamenů a dřevěné nástavby. Vnější hradba mohla být lehčí konstrukcí a sestávat z dřevěných prvků. Hospodářský dvůr, citovaný poprvé v listině z roku 1415, bohužel nejsme schopni za současného stavu vědění přesně lokalizovat, snad stával „poněkud výše“ v předpolí tvrze směrem k jihu.³⁵⁾

Závěr

S názvem Šebín se poprvé setkáváme v roce 1362 v predikátu Jana ze Šebína. Panské sídlo označené jako tvrz se připomíná až k roku 1415, kdy ho držel Předbor mladší z Ronova a Dubé. Jeho zakladatelem mohl hypoteticky být již Půta ze Mšeného, s větší jistotou však byla tvrz Šebín vystavěna či dokonce přestavěna v průběhu 14. století. Poškozena (nález vypálené mazanice) byla pravděpodobně během husitských válek, i když existovat mohla až do pokročilého 15. století. Staveniště tvrze zaujalo severovýchodní ostrožný výběžek bývalého levouského hradiště, od něhož bylo odděleno mohutným příkopem. Ve vrcholné fázi jednoduché jádro obsahovalo centrální obytnou několikpatrovou budovu obdélného půdorysu s mírně zaoblenou jižní stěnou. K této věžové stavbě se od západu přimykala další dvojprostorový objekt. Obvodovou kamennou hradbu zděnou na maltu zpevnily na severu a západě čtverhranné věžice ve funkci pilířů. Na jihozápadě zeď přecházela buď v půlkruhovou baštu, nebo kruho-

vou věž, která svou hmotou kryla vstupní bránu. Přístupová komunikace byla vedena od jihovýchodu, sledující příkop. Na jihozápadě se pravoúhle zalomila k severu a na úrovni západní baštovité fortifikace k východu, aby přes předpokládané přemostění vstoupila do brány jádra. Vnější hradební okruh mohl být pouze dřevěný. Poplužní dvůr se pravděpodobně rozprostíral v předpolí jižně od tvrze.

Poděkování: Tímto bychom chtěli poděkovat Mgr. Milanu Sýkorovi (UAPPSZČ v Mostě) a panu Petru Jenčovi (VMG v České Lípě) za konzultaci v oblasti zlomků okrajů keramiky.

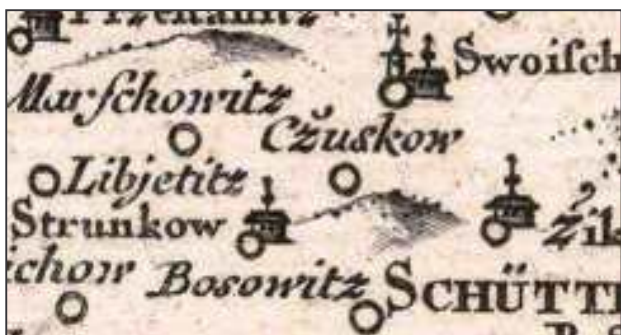
Poznámky: **1)** Friedrich, G. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae II.* Praha 1912, s. 163, č. 174, 15. února 1219. **2)** Emler, J. (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II.* Praha 1882, s. 240–241. **3)** Erben, K. J. (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I.* Praha 1855, s. 107. **4)** Šebánek, J. – Dušková, S. (eds.): *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae V/2.* Praha 1981, s. 348. **5)** Citace v pozn. 3, s. 325–327. **6)** O přívozu je hovořeno až v r. 1550 (Národní archiv v Praze, Desky zemské větš, kniha 250, fol. L 23). **7)** Citace v pozn. 1, s. 87, duben 1211. **8)** Citace v pozn. 3, s. 200, kolem r. 1199. **9)** Citace v pozn. 3, s. 325–327. **10)** Citace v pozn. 3, s. 420; citace v pozn. 2, s. 445. **11)** Citace v pozn. 4, s. 348. **12)** Citace v pozn. 3, s. 427. **13)** Sedláček, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV.* Praha 1923, s. 27. **14)** Citace v pozn. 2, s. 223. **15)** Citace v pozn. 13. **16)** Šebánek, J. – Dušková, S. (eds.): *Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae V/1.* Praha 1974, s. 97–98. **17)** Viz Velímský, T.: *Hrabišci, páni z Rýzmburka.* Praha 2002, s. 116–119. **18)** Citace v pozn. 13. **19)** Emler, J. (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV.* Praha 1892, s. 356. **20)** Citace v pozn. 13. **21)** Tadra, F. (ed.): *Summa Gerhardi, Ein Formelbuch aus der Zeit des Königs Johann von Böhmen.* Vídeň 1882, s. 551. **22)** Borovský, F. A.: *Čechy VII, Středohoří.* Praha 1892, s. 23. **23)** Citace v pozn. 13, s. 26. **24)** Emler, J. (ed.): *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim III-IV.* Praha 1879, s. 6. **25)** Friedrich, G. (ed.): *Desky dvorské království Českého VII. První kniha půhonná z let 1383–1407.* Praha 1929, s. 56. **26)** Friedrich, G. (ed.): *Archiv český XXXV.* Praha 1935, s. 258. **27)** Emler, J. (ed.): *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VI.* Praha 1883, s. 155. **28)** Emler, J. (ed.): *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II.* Praha 1872, s. 118–119. **29)** Citace v pozn. 6. **30)** Národní archiv v Praze, Desky zemské větš, kniha 15, fol. B 1. **31)** Odevzdáno do Podřipského muzea v Roudnici nad Labem. **32)** III. vojenské mapování 1877–1880 (Čechy), měřítko 1 : 25 000, map. list 3852-1. Dostupné z: <http://oldmaps.geolab.cz>. **33)** Viz Váňa, Z.: *Slovanské hradiště v Levousích (k. o. Křesín, okr. Litoměřice) a otázka rozsahu luckého území, Archeologické rozhledy 25/1973, s. 271–288.* **34)** Křivánek, R.: *Project of the Regional Cooperation: Non-destructive Geophysical Surveys of Significant and Endangered sites in the Ústí Region, Czech Republic.* In: Brown, H. – Fry, R. (eds.): *ISAP News, Issue 43, June 2015, The newsletter of the International Society for Archaeological Prospection, Bradford 2015, s. 3–5.* Dostupné na: <http://www.archprospection.org/isapnews/isapnews-43>. **35)** Malý, J.: *O hradě Šebíně, Vlastivědný sborník Podřipska 9/1926, s. 120–121.*

Dosud neznámé panské sídlo Strunkov

Petr Rožmberský

August Sedláček ve svém Místopisném slovníku historickém lokalitu Strunkov vůbec neuvádí¹⁾ a v Profousově Místních jménech je jako první zmínka o Strunkově, více 6 km západně od Sušice nedaleko Petrovic u Hartmanic (okr. Klatovy), uveden až rok 1790. Vznik místního jména Strunkov je zde vysvětlován z příjmení Strunka.²⁾ Také Hrady nakladatelství Svoboda sídlo Strunkov neznají³⁾ a nezaznamenal je ani soupis panských sídel v jižních Čechách (do nějž bylo pojata i Sušicko).⁴⁾

O Strunkově je toho známo opravdu málo a zřejmě vznikl velmi pozdně. V předhusitském období ovládli okolí Petrovic páni z Velhartic, vyjmenované lokality na Hartmanicku náležely k Velkému Boru křížovníkům na Zderaze. Strunkov se mezi nimi nevyskytuje.⁵⁾ Břetislav z Rýzberka a z Švihova roku 1542 dal do obnovených desek zemských zapsat prodej Dlouhé Vsi s dalšími 13

Müllerova mapa Čech (1720) se značkou pro zámek ve Strunkově (oldmaps.geolab.cz).

jmenovanými lokalitami bratrům Tomkům z Čejkov⁶⁾ a do poloviny 16. století byl nucen prodat i další své majetky v Pošumaví. Ani tehdy není ve jmenovitém výčtu lokalit Strunkov uveden.⁷⁾ Před rokem 1560 došlo k rozdělení velhartického panství mezi věřitele. Jindřich Plánský z Žeberka obdržel 27 jmenovaných lokalit (i Petrovice), Jan Rendl z Úšavy 30 jmenovaných lokalit, Anna ze Solhauzu 5 jmenovaných lokalit, Václav Vintř z Vlčkovic 3 jmenované lokality. Strunkov podle A. Sedláčka stále ještě není zaznamenán.⁸⁾ Avšak Jindřich Plánský z Žeberka na Velharticích ze svých vyjmenovaných majetků (Strunkov nejmenován), na nichž měla jeho manželka Ludmila z Sedčic od roku 1552 pojištěné své věno, převedl roku 1559 na jiné své vyjmenované majetky (např. na Vojtice, na Petrovice). Ovšem roku 1559 je již mezi jmenovanými vesnicemi uvedeno také „na Strunkovském“.⁹⁾

Ani v berních seznamech z let 1603¹⁰⁾ a 1615¹¹⁾ se ještě Strunkov jako středisko statku a sídlo šlechty nevyskytuje. Podle historika Sušicka J. A. Gabriela byl prvním držitelem zemskodeskového statku Strunkov od roku 1645 Adam Jaroslav Šofman a od roku 1650 Petr Vidršpergár z Vidršperka.¹²⁾ V roce 1654 se v berní ruce Strunkov objevuje jako název statku Petra Miloty Vidršpergára z Vidršperku. Statek byl tvořen dílem Trsic (4 selské usedlosti, z nichž jedna byla pustá) a dílem Částkova, tvořeném dvěma selskými usedlostmi.¹³⁾ Ve Strunkově byl tedy pouze vrchnostenský poplužní dvůr (dominikál), který berní rula, evidující pouze rustikál, nezaznamenala. Můžeme tedy

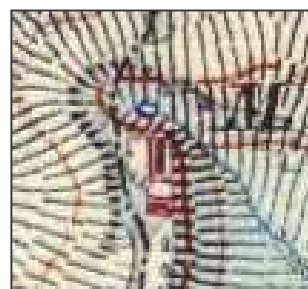
konstatovat, že patrně v roce 1645 vznikl samostatný deskový statek Strunkov i poplužní dvůr Strunkov s nějakou formou panského sídla.

Zdá se, že Petr Milota držel statek Strunkov poměrně dlouho. Bylo tomu tak při revizitaci berní ruly roku 1678, kdy také vdával dceru a psal se „a na Strunkovech“, a ještě roku 1680, kdy byla za kmotru Ančička, dcera Petra Vidršpergára ze Strunkova.¹⁴⁾ Mohl by být totožný s Petrem Vidršperkem, pánem na Bušovicích nedaleko Plzně, jehož manželka zemřela roku 1694 a byla pohřbena v kostele v Dýšíně. Petr Milota Vidršperk byl za svědka na šlechtické svatbě tamtéž ještě roku 1700.¹⁵⁾ To by korespondovalo s údajem, že statek Strunkov získal roku 1693 Jindřich Viktorýn Janovský.¹⁶⁾ Roku 1696 již Strunkov samostatným statkem nebyl, neboť tehdy byl hejtmanem zbirožského císařského panství urozený pan Jindřich Viktorýn Janovský z Janovic, pán na Hořejším Staňkově, Maršovicích a Strunkově.¹⁷⁾ Strunkov tedy náležel ke statku Hořejší Staňkov.

Strunkov změnil majitele roku 1701, kdy jej získal Václav Koc z Dobrše.¹⁸⁾ Roku 1710 byl jako kmotr zaznamenán Václav Koc z Dobrše, pán na Dolejším Těšově a „Strunkovicích“,¹⁹⁾ což bude varianta pojmenování Strunkova. Strunkov tedy nyní náležel ke statku Dolejší Těšov. Na Müllerově mapě Čech z roku 1720 je ke Strunkovu umístěna značka pro zámek.²⁰⁾ Majetek i se Strunkovem převzali roku 1719 bratři Bohuslav, Jiří, Markvart a Vojtěch Kocové z Dobrše, ale Strunkov brzy potom opět změnil majitele. V roce 1721 jej získali Jan Hynek Vidršpergár a Marie hraběnka Trautmansdorfová,²¹⁾ nejspíše manželé. V roce 1732 byla kmotrem Maxmiliána z Vidršperku, paní na Jiřičné a „Strunkovech“,²²⁾ opět varianta názvu Strunkov. Strunkov tedy náležel ke statku Jiřičná. Když roku 1744 Maxmiliána ovdověla Vidršperková a rozená z Řičan, paní na Jiřičné a Strunkově zemřela, byla pohřbena v Sušici u kapucínů.²³⁾

Strunkov na stabilním katastru Částkova 1837. Dole viska, nahoře dvůr (archivnimapy.cuzk.cz).

Strunkov na III. vojenském mapování 1878 (oldmaps.geolab.cz).

Pohled na dvůr Strunkov od východu (<http://mapin.uhlava.cz> – 3. 5. 2013, foto I. Šašek).

Poté se stává Strunkov opět samostatným statkem a sídlem vrchnosti. V roce 1745 totiž získal Strunkov Josef Fruwein z Podolí.²⁴⁾ 19. června 1745 se ve Strunkově narodila Marie Františka Josefa, dcera urozeného pána Františka Josefa Fruweina z Podolí a Františky, rozené Říčanské, „nyní“ pánů na Strunkově. Za kmotry byli poddaní lidé z Petrovic, i žebračka.²⁵⁾ Někdy si šlechta zvala za kmotry samé žebračky patrně z pokory, v tomto případě se možná jednalo o nedostatek financí na nákladnou oslavu křtin za účasti šlechty z okolí. Jak vypadalo jejich sídlo ve Strunkově? Snad jako to první, s nímž mohlo být totožné (mezi tím využívané šafáři?); majiteli neužívaný zámek (spíše zámček) však mohl natolik zpustnout, že byla nutná jeho renovace, ne-li výstavba sídla nového.

Ve Strunkově roku 1747 zemřel pětiletý Jan, syn Josefa Fruweina z Podolí pána na Strunkově, který se tedy narodil ještě předtím, než jeho otec získal statek Strunkov. Ve Strunkově se pak výše uvedeným rodičům roku 1749 narodila Marie Terezie Josefa Antonie a roku 1751 ve „dvoře“ Strunkově Kryštof Josef Maxmilián. Na obou křtech se již účastnila v hojném počtu šlechta z okolí, avšak Kryštof, syn urozeného pana Fruweina, pána na Strunkově, zemřel už v březnu 1752.²⁶⁾ Ještě téhož roku Strunkov opět změnil majitele. Stal se jím Jan Mat. Reinisch.²⁷⁾

V roce 1755 byli jako kmotři při křtu z Žíkova uvedeni urozený pan Pavel Reinisch strunkovský, Josef Zelenka správce volšovský a paní Barbora Juliána, správcová hlavňovická a roku 1757 kmotroval pan Pavel Reinisch ze Strunkova a žíkovský zahradník Jan Vejvoda. Roku 1764 se stal otcem Jan Sejkpa, šafář ve Strunkově.²⁸⁾ I když je jednou Reinisch nazván urozeným pánem, zdá se, že Reinischové šlechtici nebyli. Snad se jednalo o osoby městského stavu. Nepřesné první vojenské mapování z let 1764–1768 zachytilo pod názvem Strunkov schematicky poplužní dvůr se třemi křídly.²⁹⁾

Sídlo ve dvoře Strunkov od jihovýchodu (kresba V. Švábka dle foto O. Brachtela 1986).

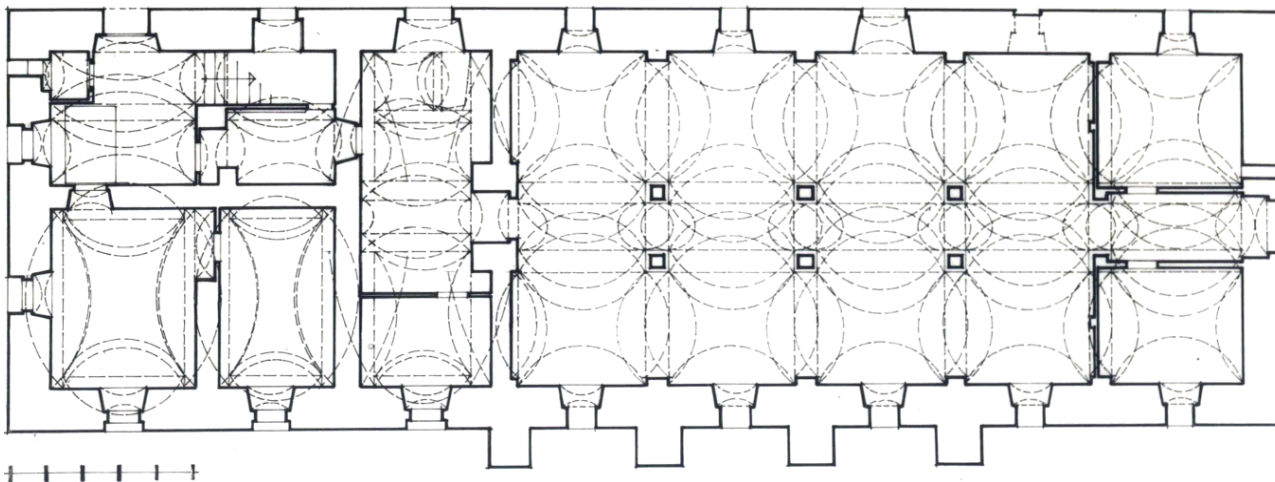
Roku 1765 zřejmě Strunkov opět ztratil samostatnost. Dostal se do majetku Dohalských z Dohalic (Jan Kryštof).³⁰⁾ Táž osoba vlastnila statek Žikov (s poplužním dvorem Strunkovem a dalšími lokalitami) ještě v roce 1786.³¹⁾ Roku 1788 převzal otcovy statky (Kojšice a Volšovvy) syn Maria Václav Bořek Dohalský z Dohalic. Mimo uvedených statků vlastnil ještě Žikov, Strunkov, Horní Staňkov, Přestanice a Liběčice.³²⁾ Na počátku 19. století šel Strunkov z ruky do ruky: roku 1801 jej získal hrabě František Josef Desfours, roku 1804 Čeněk Martin Rehn, roku 1806 hrabě Eusebius Pötting.³³⁾ Roku 1833 při prodeji statku Hořejší Staňkov byl jeho součástí také Strunkov.³⁴⁾ Kupcem byl Václav Veith, který Strunkov připojil ke statku Žikov. Po jeho smrti koupil statek Žikov se Strunkovem Maxmilián Appeltauer s manželkou Žofíí.³⁵⁾

Roku 1840 byl Strunkov vískou o 6 domech a 56 obyvatelích, k nímž patřil asi 300 m severně ležící poplužní dvůr.³⁶⁾ Tento stav zachycuje císařský otisk mapy stabilního katastru z roku 1837. Poplužní dvůr sestával ze tří objektů. Domy vísky jsou řazeny po jedné straně cesty vedoucí ke dvoru.³⁷⁾ První historik Sušicka J. A. Gabriel napsal, že ves vznikla tak, že sem hrabě des Fours povolal kolonisty ze Švábka k pěstování vína a vystavěl jim 24 stavení v jedné řadě. Záměr však zkrachoval.³⁸⁾ Pěstovat víno v Pošumaví v nadmořské výšce 600 m asi nebyl dobrý nápad.

V roce 1870 byl Strunkov stále vískou o 6 domech s poplužním dvorem.³⁹⁾ Roku 1894 statek Žikov a Strunkov (vzdálenost 1,4 km) náležel Rakouskému pozemkovému ústavu ve Vídni, poplužní dvory byly pronajaty Josefu Wolfovi.⁴⁰⁾ V letech 1896 a 1898 byly k velkostatku Kněžice připojeny statky Žikov a Strunkov, ovšem ještě před rokem 1906 byl velkostatek Žikov a Strunkov prodán Marii Schönové, od jejích dědiců jej získal roku 1932 Kummerman, za 2. světové války se stal majitelem ing. Antonín Hanáček, ředitel Pražské paroplavební společnosti, po jeho smrti roku 1943 následoval syn dr. Zdeněk Hanáček – roku 1949 byl převzat státními statky.⁴¹⁾

Lokalita Strunkov (dnes na katastru Petrovice u Sušice), kde opodál poplužního dvora vznikla drobná víska, byla často prodávána a připojována k různým statkům v okolí. I přes značné mezery zde byly načrtnuty dějiny Strunkova s nejméně dvěma obdobími samostatnosti, kdy zde existovalo sídlo šlechty. Je možné předpokládat, že jak v raně tak v pozdně barokním období bylo součástí zdejšího poplužního dvora.

V pozůstalosti Ing. Arch. V. Švábka se dochoval rukopisný popis strunkovského dvora z roku 1986: Dominantní součástí dvora Strunkova je stavení situované na jeho východní straně na terénní hraně. Dvoupodlažní stavení kryté sedlovou střechou omezenou zděnými štíty je koncipované na půdorysu protáhlého obdélníka s delší osou ve směru sever – jih. Objekt je fyzicky i funkčně rozdělen na dvě části – jižní obytnou a severní hospodářskou. Nástupní partií je podélně orientovaný prostorný komunikační trakt s širokým jednoramenným schodištěm, situovaný v jihozápadní části objektu. Příčně dělený sousední trakt byl pravděpodobně využíván ke skladovacím účelům. Pod jihovýchodní místností existuje dnes nepřístupný sklep. Na popsanou část navozuje příčný trakt náležející již hospodářské části objektu. Sloužil jako přípravná krmná pro dobytek. Zbývající část 1. podlaží objektu zaujímal prostorný chlév. Dvě řady kamenných sloupů a systém klenebních pasů a placek vytváří prostorově působivé trojlodí. Často značně spleťnými formami kleneb na bázi pasů a placek je

Plán sídla ve dvoře Strunkově (V. Švábek 1986).

zaklenuta rovněž zbývající část 1. podlaží objektu. 2. podlaží stavení, respektive jeho jižní obytná část je dělena podélně na komunikační západní a obytný východní trakt. V jižní části západního traktu existovala černá kuchyně. Východní část objektu je dělena na tři obytné místnosti. Nad chlévy existuje sýpka. Patro objektu je plochostropé. Na mapě stabilního katastru z roku 1837 jsou zachycena tři nevelká stavení budovaná z nespalného materiálu, volně stojící na jižní, západní a severní straně nepravidelného nádvoří. Na místě jižního stavení se v současnosti nachází stodola, severní stavení zaniklo. Při úpravě terénu byla v těchto místech zjištěna destrukce a spáleniště. Nevelký rozsah objektu naznačuje jeho hospodářský charakter. Západní stavení zaniklo nebo bylo racionálně upraveno. V současnosti vymezuje západní část dvora nevelký hospodářský objekt. Vznik dominantního objektu dvora na jeho východní straně je podle typických slohových znaků možné klást do závěru 1. poloviny 19. století. V. Švábek vyhotovil také půdorysný plán popsaného objektu a podle foto O. Brachtela nakreslil pohled na objekt od jihovýchodu.⁴²⁾

Nádvoří průčelí obytné části (citace v pozn. 44).

Interiér přízemí s klenbou (citace v pozn. 44).

Interiér přízemí s klenbou a oknem (citace v pozn. 44).

Interiér přízemí s oknem (citace v pozn. 44).

Podle výše uvedeného popisu je tedy dnešní hlavní objekt dvora novostavbou ze závěru 1. poloviny 19. století, vzniklý patrně za Appeltauerů. Který z objektů zachycených na mapě stabilního katastru byl starším panským sídlem, nelze rozhodnout. Je také možné, že strunkovský „zámek“ v té době již neexistoval a byl posléze nahrazen výše popsaným objektem.

Druhé vojenské mapování z let 1843–1844 zaznamenává ještě stejnou situaci jako mapa z roku 1837. Třetí vojenské mapování z roku 1878 ukazuje severně od vsíky Strunkova v prameništi vodoteče s rybníčkem jen dva objekty poplužního dvora – větší obdélný s delší osou severjih na východní straně dvora a menší, téměř čtvercový, jižně od něj.⁴³⁾ Severní a západní objekty zmizely, zato povstala východní dominantní stavba dvora.

Dvoru stále dominuje východní patrová budova s opěráky, rozdělená na menší obytnou a větší hospodářskou část. Protější (západní) frontu dvora tvoří nízké hospodářské stavení (vzniklé někdy po roce 1870) a v jižní části dvora stojí objekt, označený V. Švábkem jako stodola; v současnosti je zadaptován na rodinný domek. Obytná část východní patrové budovy je opravená, má v pohledu z nádvoří v patře tři okenní otvory, přízemí je zřejmě zcela nově upraveno – vpravo je vstup, uprostřed úzké okénko a vlevo vjezd do garáže. Bývalý obytný objekt dvora funguje jako penzion, jinak je zde provozována farma.⁴⁴⁾

Strunkov na leteckém snímku (Mapy.cz).

Ze staré zástavby dvora přežil pouze jižní objekt. Je situovaný při vjezdu dvora, v pozici, v jaké často stávaly drobné venkovské zámečky. Mohl být strunkovským zámečkem, avšak případná přestavba na stodolu a poté na rodinný dům zřejmě smazaly všechny možné stopy po něm.

Poznámky: **1)** Sedláček, A.: Místopisný slovník historický Království českého. Praha 1908. **2)** Profous, A. – Svoboda, J.: Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny IV. Praha 1957, s. 216. **3)** Tříska, K. a kol.: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Praha 1986. **4)** Koblasa, P. – Kovář, D.: Panská sídla jižních Čech. České Budějovice 2003. **5)** Holý, V.: Růst a rozklad rodového majetku Švihovských z Rýzemberka a pánů z Rožmitálu (Příspěvek k poznání vývoje feudální koncentrace pozemkového majetku v jihozápadních Čechách), *Minulost Plzně a Plzeňska III/1960*, s. 49, 53. **6)** Vavroušková, A. (editor) 1941: *Desky zemské Království českého I/1*, s. 284–285. **7)** Citace v pozn. 5, s. 70–71. **8)** Sedláček, A.: *Hrad, zámek a tvrz Království českého XI*. Praha 1897, s. 118. **9)** Marat, F. (ed.): *Soupis poplatnictva 14 krajův Království českého z r. 1603*. Praha 1898. **10)** Sedláček, A. (ed.): *Rozvržení sbírek a berní r. 1615*. Praha 1869. **11)** Národní archiv Praha, fond DZV, kniha 13, fol. G24–24v. **12)** Gabriel, J. A.: *Královské město Sušice a jeho okolí*. Praha 1868, s. 233. **13)** Doskočil, K. (ed.): *Berní rula 2 – popis Čech r. 1654 II*. Praha 1954, s. 558. **14)** Citace v pozn. 13; Státní oblastní archiv v Plzni, fond Sběrka matrik, římskokatolická fara Pterovice, kniha

18, fol. 65v, 86 (dále jen SOA, název fary, číslo knihy a identifikační údaj). **15)** SOA, Dýšina 1, fol. 168v, 136. **16)** Citace v pozn. 12. **17)** *Opisy plzeňských matrik v Národopisném muzeu ZČM v Plzni (rodový archiv)*. Plzeň, matrika oddaných I. **18)** Citace v pozn. 12. **19)** SOA, Kotouň 2, s. 99. **20)** <http://oldmaps.geolab.cz>, mapový list 17. **21)** Citace v pozn. 12. **22)** SOA, Petrovice 1, fol. 134v. **23)** SOA, Petrovice 1, fol. 632. **24)** Citace v pozn. 12. **25)** SOA, Petrovice 1, fol. 220. **26)** SOA, Petrovice 1, fol. 593, 246v, 266, 599v. **27)** Citace v pozn. 12. **28)** SOA, Petrovice 1, fol. 297v, 313, 360. **29)** <http://oldmaps.geolab.cz>, mapový list č. 219. **30)** Citace v pozn. 12. **31)** Schaller, J.: *Topographie des Königreichs Böhmen III*. Prag 1786, s. 229. **32)** Brachtel, O. – Švábek, V.: *Kojšice, Hláška II/1991*, s. 40. **33)** Citace v pozn. 12. **34)** Brachtel, J. – Švábek, V. – Úlovec, J.: *Horní Staňkov, Hláška II/1991*, s. 7. **35)** Citace v pozn. 12. **36)** Sommer, J. G.: *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt*. Prag 1840, s. 278, 282. **37)** <http://archivnimapy.cuzk.cz>, katastr Částkov. **38)** Citace v pozn. 12, s. 232. **39)** Orth, J. – Sládek, F.: *Topograficko statistický slovník Čech Praha 1870, 778–779*. **40)** Titl, J.: *Schematismus velkostatků v Království českém*. Žižkov 1894, s. 597. **41)** Bystrický, V. a kolektiv: *Státní archiv v Plzni. Průvodce po archivních fondech 4*. Praha 1975, s. 70, 193. **42)** *Pozůstalost Ing. Arch. V. Švábka uložená u O. Brachtela*. **43)** <http://oldmaps.geolab.cz>, mapový list 4351-1. **44)** <http://www.ceskehory.cz/ubytovani/fotografie/rekreacnichalu-pa-strunkov.html> [25. 6. 2013].

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Hrad Skála v minulosti a dnes

Michal Tejček

Konference pod tímto názvem proběhne v **pondělí 24. a v úterý 25. září 2018** v malém sále Kulturního a komunitního centra Přeštice, Masarykovo nám. č. 311. Pořádá ji spolek Genius loci českého jihozápadu ve spolupráci s Domem historie Přešticka, městem Přeštice, Kulturním a komunitním centrem Přeštice a Spolkem pro záchranu historických památek Přešticka. Konference bude zahájena 24. 9. v 10:00. Od 9:00 do 9:45 proběhne prezence účastníků. Předpokládaný konec jednání je plánován na 17:45. Jako obvykle je na pondělí večer připraven kulturní program, jehož náplň upřesníme.

Program konference bude rozvržen do dvou dnů. První den bude věnován konferenčnímu jednání, v němž chceme téma reflektovat v širším interdisciplinárním kontextu. Na druhý den jsme v Domě historie Přešticka připravili komentovanou prohlídku výstavy „Blíže ke Skále, blíže“, prohlídku národní kulturní památky chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích a návštěvu místního hřbitova. Na závěr navštívíme starobylý kostelík sv. Ambrože na Vícově a zámek Josefa Hlávky v Lužanech. Konferenční poplatek pro přihlášené činí 300 Kč (důchodci 150 Kč) a zahrnuje registraci účastníka, organizační náklady konference, konferenční materiály a občerstvení. Nocleh, obědy a večeře si každý účastník hradí sám. Návštěvníci z řad širší veřejnosti mají vstup na pondělní konferenci zdarma.

Na programu jednání by měla být otevřena následující témata: Hrad Skála z hlediska archeologie, kastelologie, dějin vojenství, kunsthistorie, památkové péče, dějin literatury, lingvistiky, etnografie, muzikologie, folkloristiky a jiných příbuzných disciplín. Středověké palné zbraně. Rod Drslaviců erbu polotrojčící a Švihovských z Rýzemberka. Denní války, lapkovství. Odboj panské jednoty v době panování Václava IV. Jan Hájek z Hodětína a vojenský řád. Jakoubek ze Stříbra, Husova reforma, husitství a téma „spravedlivé války“. Svatojiřská freska v hradní kapli na Švihově a údajné zpodobnění hradu Skála. Bulizník a hrady na

bulizníku. Dobrovolnické aktivity a obnovy hradů. Lesy ČR a hradní památky. Hrad Skála a Přeštice. Pěvecký sbor Skála.

Do 30. 6. 2018 je nutné odeslání přihlášky (v případě příspěvku včetně anotace). Vystoupení na konferenci je limitováno časem 20 minut, přičemž pět minut z tohoto času by mělo být věnováno diskuzi. Přednášejcím bude k dispozici ozvučení, počítač a dataprojektor. Příspěvky přednesené na konferenci vyjdou v samostatném konferenčním sborníku Genius loci českého jihozápadu 2018. Příspěvek v tištěné podobě ve formátu MS Word by neměl přesáhnout 10 normostran a je třeba jej do 30. 9. 2018 odevzdat. **Kontaktní adresa:** Dům historie Přešticka, Třebízského 24, 334 01 Přeštice nebo e-mail: michal.tejcek@seznam.cz.

Jak se vracely zápisné statky na příkladu Janova

Petr Rožmberský – Petr Mikota

Panovníci často řešili své finanční potíže zapisováním klášterních (církevních) pozemkových majetků jako zástav za dluhy vůči šlechtě. Šlo především o krále Zikmunda Lucemburského, který neměl dost prostředků na uhrazení nákladů na boj proti husitům katolické šlechtě. Z dlužné částky se nepočítaly úroky – místo nich šlechta ze zápisných (zastavených) statků brala užítky.

Králové pak nechávali svůj dluh zaplatit kláštery, které, když chtěly svá zboží nazpět, museli královské dluhy zaplatit. Šlechta, hospodařící na takových statcích dlouhodobě, je mohla zvelebovat hospodářskými či jinými investicemi, které se jí často podařilo zúročit tím, že na panovníkovi vyprosila za tyto investice navýšení dlužné částky. Další milostí, kterou král odměňoval věrné šlechtice, bylo darování „života“ (nebo životů) – například, že zápisný statek nebude vyplacen do konce života či několika životů (potomků).

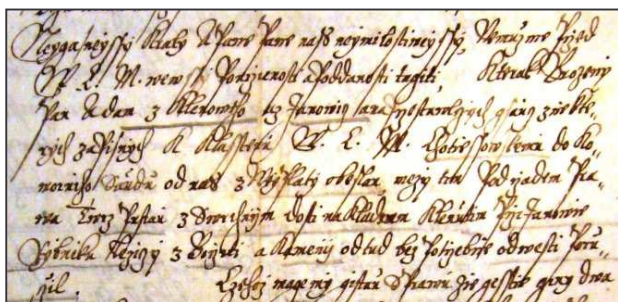
Dnes zaniklá ves Janov a velký stejnojmenný rybník (také již neexistující) se nacházely nedaleko Nýřan, již na katastru Úheřec (okr. Plzeň-sever). Malá ves s nápravou a mlýnem roku 1367 patřila chotěšovskému klášteru. Za husitských bouří král Zikmund zapsal roku 1422 Janu Hanovcovi ze Švamberka seděním na Třebeli chotěšovské vsi Horní Sekyřany, Záluží, Kotovice, Červe-

ný Újezd a Janov jako zástavu na 1000 kop českých grošů. Za to měl Hanovec tyto vsi chránit a po určité době s 200 jezci hájit město Stříbro. Nevíme přesně kdy, ale Zikmund také zastavil Janovi z Roupova za dlužných 500 kop za prokazované služby chotěšovský rybník Janov. Roku 1448 Roupovští přiznali, že zástavní list na rybník ztratili a rybník Janov tak přešel zpět do majetku kláštera, který jej hodlal opravit. Nápravu roku 1457 klášter koupil od bratrů z Chotěšova a zrušil ji. Jan Hanovec neznámo kdy prodal dlužní úpis na výše jmenované vesnice, který se posléze dostal Dobrohostovi z Ronšperka a na Horšovském Týně. V roce 1459 král Jiří povolil klášteru, že může své majetky ze zástav vyplatit. Roku 1464 pak Dobrohost přijal 1000 kop grošů oproti vrácení jmenovaných vesnic (i Janova) do rukou kláštera.¹⁾

Jan z Roupova sloužil králi Jiřímu z Poděbradskému, který mu za to roku 1468 dal rybník Janov k užívání do konce jeho života – dva roky potom měl být po výlovu dědici vrácen klášteru. Roupovský se potom stal maršálkem královského dvora a Vladislav Jagellonský mu roku 1472 prodloužil držbu rybníka Janova ještě o jeden život (tj. o život jeho potomka a dědice) a přidal mu ještě pustou ves Borek ležící v blízkosti. Také mu bylo povoleno na klášterství sekát les „k té tvrzici, kteráž jest u rybníka Janova“. Nevelkou tvrz zde zřejmě vystavěli Roupovští už někdy před rokem 1444, kdy Hynek Krušina ze Švamberka přijel k Roupovskému na Janov „pro některé své potřeby“ a kam přijeli také plzeňští měšťané – jednání se nejspíše uskutečnilo na tvrzi.²⁾

Chotěšovský klášter vyčítal Roupovskému, že rybník „spustil“ (nechal zpustnout). S jeho dědicem Janem Jiříkem z Roupova však „vstoupil v dobré přátelství“ (1531). Další generace Roupovských zastavila tvrz a rybník Janov (ves zřejmě zanikla v poděbradských válkách) Vilémovi z Klenové. Tehdy byl tento statek tvořen tvrzí Janov, pustou vsí Borkem se dvorem, vesnicemi Újezd a Blatnice a rybníky Janov a Borek. Roku 1568 se po zaplacení dluhu Janov s příslušenstvím opět vrátil Kryštofu z Roupova. Roku 1591 chotěšovský klášter psal jeho dědicům, že Kryštofovou smrtí (podle majestátu krále Ferdinanda z roku 1585) vypršely dané životy a Janov s příslušenstvím oproti vyplacení zápisné sumy má být klášteru vrácen. Ovšem bratři z Roupova odpověděli, že nárok kláštera neuznávají a Janov nevydají a zastavili ho opět Adamovi z Klenové. Tomu císař Rudolf II. nařídil, aby „pustý zámek“ u Janova zatím „nevelebil“ a roku 1597 povolil klášteru výplatu zastavených statků. Zástavní sumu má vyplatit Adamovi z Klenové na Přestavlcích a ten jim má vydat rybník Janov, pustou ves Borek s rybníčkem a vsí Blatnici a Kamenný Újezd. K výplatě došlo až roku 1603.³⁾

Podářilo se nalézt písemnost, z níž je patrné, jak janovská tvrz skončila. V roce 1598 psal chotěšovský probošt Jiřík Šajter císaři Rudolfovi II., že zatímco se jedná o výplatě zástavy, dal Adam z Klenové „tvrz pustou s svrchním dosti nákladným klenutím při Janově rybníku ležící zbořiti a kamení odtud bezpotřebně odvésti poručil“. Probošt měl také zprávu, že Adam hodlá ještě zbořit „jiné dva spodní sklepy a mlýnec“ a žádal za poručení Adamovi, aby „čeho jesti nestavěl, nebořil“, a i jinde co drží od kláštera, aby to „neztenčoval“, jako při pusté vsi Lažanech, kde již brzy všechny lesy vymýtí a rozprodá. Opat si stěžoval i na další zástavní držitele klášterního zboží. Jan Markvart Chlumčanský z Přestavlk a Chlumčan na Bijadlech až na jedinou ochoz pěkného chvojového dříví všechny lesy patřící k pusté vsi Maškrovu pohubil a „porozprodavši posekati dal“. Klášter na oplátku prodal část

Ukázka z dopisu chotěšovského probošta císaři Rudolfu II. (citace v pozn. 4).

Nahore samota Janov, vlevo část plochy bývalého rybníka Janov, dole dálnice. Uprostřed vyznačena plocha povrchových sběrů a šrafovane koncentrace nálezu. Vpravo odtud lesík s objekty zaniklé vsi (citace v pozn. 5).

lesů náležejících k pusté vsi Jícharcům, které mají v zástavě Roupovští.⁴⁾

„Restituce“ církevního majetku neprobíhaly hladce. Je evidentní, že šlechta se snažila před nuceným navrácením majetku klášterům zpeněžit či odvézt na svá dědičná panství co se dalo. V případě Janova neváhala zbořit již neobývanou (tj. pustou) tvrz a materiál z ní odvézt nejspíše na stavby na svém panství. Proto by se mohlo snadno stát, že některé kamenické prvky z Janova najdeme na stavbách v Přestavlcích.

O přesnou lokalizaci tvrže a vsi Janova se pokusila studentka archeologie Pavla Tomášková. Na poli nad dnešní samotou, kdysi obklopeném zaniklým rybníkem, provedla povrchový sběr. Zlomková keramika a fragmenty kachlů z 15. – 16. století se koncentrovaly na jednom místě – zde tedy zřejmě stála tvrz Janov. V přilehlém lesíku bylo identifikováno pět nevelkých objektů, které by mohly být pozůstatky vsi Janova.⁵⁾

Poznámky: 1) Rožmberský, P.: Zaniklá ves, tvrz, náprava, mlýn, rybárna, dvůr, hájovna a rybník Janov, Vlastivědný sborník – čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska XXIII/2013, č. 4, s. 15–17. 2) Citace v pozn. 1, s. 17. 3) Citace v pozn. 1, s. 18–19. 4) Národní archiv Praha, fond Stará manipulace, inv. č. 1718, sign. K139, kart. 1228. 5) Tomášková, P.: Tvrz na Vejprnickém potoce. Diplomová práce Katedry archeologie FF ZČU Plzeň 2016. Dostupné na: file:///D:/DP_Tomaskova.pdf [28. 2. 2018].

Už jste četli...?

Na webových stránkách <http://www.badatelna.eu/fond/181560/inventar> se nyní kromě inventářů k deskám zemským nově nachází i skeny většiny kvaternů ve vysokém rozlišení. Zatím do r. 1650. Časem již nebude vůbec třeba prohlížet si desky zemské v prostorách Národního archivu na mikrofilmtech, které jsou často v negativních nebo obsahují rozmazané snímky. Desky zemské patří k základním písemným pramenům pro studium dějin šlechty a šlechtických sídel.

J. Boukal

A ještě jiná super věc. Národní archiv začal také uveřejňovat edici **Soupisu poddaných** podle víry z r. 1651 – <https://www.nacr.cz/publikace/e-knihy>, což je velmi užitečné.

V. Jíchová

Památky středních Čech. Časopis Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze 31/2017, č. 2. Formát A4, křída, barva, 68 stran. Z obsahu: J. Nusek: Budování a původní podoba Čínské pavilonu ve Vlašimi, s. 20–26; Š. Kolářová: Historické saně v podobě lva ze zámku Březnice, s. 27–38. Distribuce: roubickova.dita@npu.cz.

Průzkumy památek XXIV/2017, č. II. Vydává Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze. Formát A4, křída, barva, 120 stran. Z obsahu: M. Ramešová: Benedikt Ried, Karel Fiala a portál do Staré sněmovny ve Starém královském paláci Pražského hradu, s. 5–20; D. Janiš – Z. Štaffen – R. Vrla: Zánik hradu Starého Světlova, s. 21–28; V. Razím: Předsunutá bašta města Třebíče na tzv. Hrádku, s. 29–40. Distribuce: dtto.

Dějiny staveb 2017. Klub Augusta Sedláčka vydal v nakladatelství Ing. Petr Mikota další sborník ze stejnojmenné konference, formát A 4, kvalitní papír, částečně barva, 298 stran. Z obsahu: J. Varhaník: Uzavírání první brány hradu Švihova, s. 69–76; J. Dluhoš: Záhadné a neznámé plastiky v edikule renesančního portálu Adamova stavení zámku v Jindřichově Hradci, s. 89–94; Z. Fišera: Johanitská komenda v Přibicích, s. 133–138; P. Randus: Některá vojenská polní opevnění na Českolipsku – terénní průzkum, s. 139–154. Další informace: pmikota@post.cz.

Hajšman, J. – Mikota, P. – Trnka, R. (ed.): **Na stopě (pre)historii jihozápadních Čech 2. Sborník přítel k životnímu jubileu Petra Rožmberského.** Plzeň 2018. Vydalo nakladatelství Ing. Petr Mikota, A4, 130 stran. Z obsahu: P. Mikota: Cesta Petra Rožmberského ze středověku do novověku, s. 3–6; J. Hajšman: Peripetie začínajícího autora, s. 7–8; K. Brzobohatá – J. Hajšman – T. Karel – M. Novobilský – M. Prýmas – J. Richterová: Divadelní hra Život a doba badatele Petra Rožmberského, s. 9–22; M. Čechura: Archeologické nálezy z opevnění v Všekar, s. 33–40; Z. Gersdorfová – J. Hložek – P. Menšík: Úvod do problematiky dokumentace tzv. valečovského „městečka“, k. ú. Boseň, s. 41–50; L. Hanzl: Hradiště na Thébském vrchu u Velichova, s. 51–60; P. Mikota – P. Rožmberský: Mapa okolí Libštejna z roku 1671, s. 81–100. Za 140 Kč (a balné a poštovné) lze objednat na výše uvedené internetové adrese. redakce

Z hradů, zámků a tvrzí

V roce 2017 se podařilo provést změnu vlastníka hradu **Chřenovic** (okr. Havlíčkův Brod); novým majitelem se stal pan Ing. Šuhaj ze Žďáru nad Sázavou, který má v záměru zříceniny hradu opravit. F. Kocman

Francouzský hrad/zámek **La Mothe-Chandeniers** je jako z pohádky. Klenot vybudovaný ve 13. stol. byl bohužel dlouhá léta nevyužíván a začal chátrat. Zámek, který se nachází v západní Francii u městečka Les Trois-Moutiers, má za sebou velmi zajímavou historii. Stavba obklopená vodním příkopem byla ve středověku dvakrát obsazena anglickými vojsky a během Velké francouzské revoluce podlehla drancování. Na počátku 18. stol. chtěl zámek zrekonstruovat vlivný obchodník z Paříže, ke konci 19. stol. památka připadla baronovi, který zde pořádal večírky. V r. 1932 celý interiér vyhořel. Památka r. 1981 přešla do rukou nového vlastníka, který doufal v její obnovu. Nákladnost i rozsáhlost nutné opravy se ale ukázaly být až příliš komplikované, a tak zámek chátral dál a začal se rozpadat. Jeho osud naštěstí nebyl lhostejný mnoha lidem, kteří se rozhodli r. 2017 navrátit mu někdejší slávu. Více než 9000 „rytřů v lesklé zbroji“ z celého světa darovalo nejméně 50 eur, aby mohl zámek opět rozkvést. Na oplátku se všichni z nich stali spolumajiteli. Zatím se vybralo kolem 750 000 eur, tedy bezmála 19,1 miliónu korun. Podle současných odhadů

by se mohl La Mothe-Chandeniers veřejnosti otevřít koncem příštího roku nebo začátkem r. 2019. Více na: <http://www.novinky.cz/cestovani/457471-rozhodli-se-zachranit-chatrajici-zamek-ted-se-9000-lidi-stalo-jeho-majiteli.html>.

Tvrz/zámek **Pětipsy** (okr. Chomutov), kterému po ztrátě střešních hrozil úplný zánik, opravuje pražský spolek Via Lavemente. Ten objekt koupil za tři milióny korun. Nejdříve byly v roce 2017 dozděny a staticky zajištěny nejstarší gotické klenby v severním křídle a provizorně zastřešeny. Dalším krokem má být provizorní zastřešení celého zámeckého areálu (<http://www.vialevamente.cz>).

P. Rožmberský

Na svatého Martina vznikla v Havlovicích (okr. Trutnov) **Svatomartinská aliance**. Od 10. do 12. listopadu 2017 se konalo v havlovickém kulturním domě již 2. setkání správců hradních zřícenin. Setkání se zúčastnilo 30 představitelů 15 spolků z celých Čech a Moravy. Nový spolek Svatomartinské aliance – Asociace správců památkových objektů by měl zastřešovat zájmy organizací, pečujících o památky. Cílem aliance bude prosazovat a medializovat zájmy spolků, obcí i soukromých vlastníků hradních zřícenin a menších památkových objektů, které dnes stojí na okraji zájmu Ministerstva kultury i Vlády ČR. 10. dubna dojde z iniciativy aliance ke konferenci na dané téma na Ministerstvu kultury (<http://www.havlovice.cz/aktualne/240-o-vikendu-vznikla-v-havlovicich-svatomartinska-aliance>). T. Karel

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozMBER@post.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

Schůze výboru Rady se bude konat ve **středu 6. června** společně se schůzkou plzeňské pobočky Pod kopcem v Plzni-Božkově. Na programu je stanovení výše desátku na rok 2018, výši předplatného Hlásky na rok 2019, konání další konference Dějiny staveb a vydání příslušného sborníku. Stanoviska k těmto otázkám a návrhy dalších témat k projednání mohou v květnu zaslat předsedové poboček na výše uvedený e-mail.

Předseda výboru Rady připojil v lednu za KAS svůj podpis pod otevřený dopis ministru kultury týkající se nedostatků v odměnitelnosti, ale znovu připravovaném památkovém zákonu. Klub Augusta Sedláčka se tak připojil ke Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče a Památkářskou obec českokrumlovskou, jejichž představitelé dopis spolupodepsali. Plné znění dopisu najdete na: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz> v rubrice Aktuality.

Redakce Hlásky děkuje členům i nečlenům klubu za zaslání příspěvků. Mnoho členů si však nevšímá dění na hradech, zámcích a tvrzích ve svém okolí, nebadá a nikdy ještě do Hlásky nepřispělo. Odhodlete se a zkuste to, není to tak těžké.

Zpráva o činnosti v roce 2017: Výše desátku a výše předplatného Hlásky se podařilo udržet na loňské úrovni. Podařilo se získat dotace na Hlásku a na sborník Dějiny staveb, uskutečnila se stejnojmenná konference, sborník a čtyři čísla Hlásky spatřily světlo světa a byly zaslány pobočkám; Hláška byla poskytována všem plzeňským gymnáziím a vyměňována za jiné tiskoviny. Netečnost velké většiny členstva vůči výzvám k publikování v Hlásce využili nečlenové klubu a mezi autory začínají převažovat. Funkcionářům výboru patří za zajištění chodu Rady poděkování. *jednatel Petr Rožmberský*

Zpráva o hospodaření v roce 2017: Zůstatek: 21 289 Kč. Příjmy: 19 250 Kč (příspěvky 17 794, dary 1455). Výdaje: 15 901 (předpl. Hlásky 7680, desátek 1530, poštovné 4657, přednášky 2000, ostatní 34). Zůstatek: 24 638 Kč.

pokladník Ivan Štrunc

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozMBER@post.cz.

Na klubových schůzkách vždy první středu v měsíci od 17. hod. v hospodě Pod kopcem v Božkově v uplynulém čtvrtletí odezněly přednášky: v lednu P. Mikoty Hradu na Balatonu, v únoru F. Kasla Íránské hradu a v březnu T. Karla O stavbách

v zámeckém parku na Valči. Velkou přednášku pro veřejnost na Západočeské univerzitě J. Kypty Blanické hrady (Velký a Malý Blaník), ačkoli byla velmi zajímavá, vyslechlo jen 19 posluchačů (ani jeden student), i když členové byli na ni upozorněni ještě e-mailem. Že by chřipková epidemie? Přednášejícím děkujeme.

V roce 2018 oslavili nebo oslaví kulatá výročí členové pobočky: 30 – Luboš Hobl, Tomáš Krofta, David Novák, 40 – Vlastimil Simota, 50 – Jiří Honzík, Vladimír Lang, Monika Miličková, Karel Nováček, Petr Vlčnovský, 60 – Vladimír Držala, 70 – Jaroslav Bašta, Josef Čihák, Josef Koželuh. Všem přejeme hodně zdraví, štěstí a badatelských úspěchů.

V sobotu 21. dubna se koná **jarní autovycházka** na Slánsko. Odjezd v 8. hod. od Hamburku, navštívíme tvrz Malíkovice, tvrzíště Hradečno, ve Zlonicích zámek Štáf, zámky Budenice, Mšené Lázne, vodní hrad Budyně n. Ohří, kde bude oběd, tvrzíště Šebín u Levous, zámky Peruc a Vraný, tvrz Hrádek v Neprobylčicích, klášter Panenský Týnec, hrad Žerotín a zámek Mšec. Majitelé aut včas nahlásí počet volných míst, pěšáci se včas budou hlásit na výše uvedených spojeních.

Jarní členská schůze se bude konat ve **středu 2. května** zároveň se schůzkou pobočky Pod kopcem v Božkově. Budou vyloučeni neplatici, přijati noví členové, plánovány nové akce apod.

V sobotu 19. května pojedeme na **jarní autobusový zájezd** do Bechyně a okolí. Odjezd tradičně v 8. hod. od Hamburku. Navštívíme tvrzíště v Borovanech, zámek Dražič, hrad/zámek Bechyně (vstupné 150/110 Kč), kde bude oběd, zámky Koloděje nad Lužnicí a Protivín a zříceninu hradu v Myšenci. Cena sedadla je odhadnuta (plný malý autobus, 27 míst) na 250 Kč. Zájemci se včas a závazně přihlásí na výše uvedených spojeních.

Zpráva o činnosti v r. 2017: V novém působení v hospodě Pod kopcem v Božkově se na členských schůzkách podařilo zajistit všech 10 přednášek (mimo prázdnin) se zajímavými, především kastelologickými tématy. Dvě přednášky uspořádala pobočka pro veřejnost na Západočeské univerzitě. Uskutečnily se dvě poznávací autovycházky (Český les, okolí Prahy) a dva poznávací autobusové zájezdy (Kutná Hora a okolí, Sušicko), proběhly jarní a podzimní členské schůze. Členů pobočky bylo 156. O všech akcích bylo podrobně referováno na stránkách Hlásky. Poděkování patří všem, kteří se podíleli na chodu pobočky i těm, kteří na něj finančně přispěli.

jednatel Petr Rožmberský

Zpráva o hospodaření v r. 2017: Zůstatek: 62 668,12 Kč. Příjmy: 154 718,82 Kč (dotace na DS od MK 55 000, od MP 40 000, od Plz. kraje 30 000, na Hlásku od MP 22 000, od poboček na Hlásku 6110, desátek 1590, úrok 8,82). Výdaje: 159 651 Kč (sborník DS 125 000, Hláška 31 485, web 2001, vedení účtu 1071, poštovné 94). Zůstatek: 57 735, 94 Kč.

pokladník Ivan Štrunc

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihoz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Zpráva o činnosti v r. 2017: 7. 1. se členové pobočky zúčastnili tradičního tříkrálového výstupu na hrad Helfštýn u Lipníka n. Bečvou. Tři členové podnikli 13.–16. 4. výpravu na hrady Českého ráje. Po prohlídce Jičína následoval hrad Brada (zbytky valového opevnění, krásný výhled na hrady Trosky, Bradlec a Kumburk). Následoval hrad Pařez a poté Kost s údolím Plakánku a směr Trosky. Zde vede na věž Baba 148 dřevěných schodů a na věž Panna 51 schodů kamenných. Dalšími navštívenými hrady byly Valdštejn a Kavčiny. Deset lidí se 23.–25. 6. účastnilo výpravy na zříceninu hradu Brandýs n. Orlicí – táborák, kytara, pod širákem. Stejná akce se konal již před 21 lety (1996). 8. 9. proběhla v Lišově nedaleko Č. Budějovic vernisáž výstavy perokreseb člena pobočky M. Zikmunda pod názvem Hrady jižních Čech.

Jiří Hoza – Zdeněk Sadílek

Zpráva o hospodaření v r. 2017: Zůstatek: 7860 Kč. Příjmy: 7560 Kč (čl. příspěvky 6600, předpl. Hlásky 960). Výdaje: 4369 Kč (desátek, Hláška, kanc. potřeby, poštovné). Zůstatek: 11 051 Kč.

pokladník Zdeněk Sadílek

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Zpráva o činnosti v r. 2017: Členové pobočky se scházeli v průběhu roku při jednáních společnosti Castrum o. p. s. Spolu s dalšími dobrovolníky se jednotliví členové účastnili aktivit na zajištění pomoci s organizací a realizací kulturních pořadů na Orlíku, drobné údržbě a pomoci při výzkumech. Nejvíce času trávili na odstraňování sutin z profilu sklepení nového paláce a na první fázi čištění nově odhalené hradní cisterny na velkém nádvoří. Na schůzi pobočky dne 13. 4. bylo pobočkou rozhodnuto o prodloužení členství ve společnosti Castrum o. p. s. panu Ing. Stejskalovi v dozorčí radě na období dalších tří let a na návrh Rady Města Humpolec bylo prodlouženo členství v dozorčí radě do 31. 10. panu Ing. K. Namyslovi jako zástupci města ve společnosti. Při výroční schůzi dne 3. 11. byla provedena volba nového člena do správní rady Castrum o. p. s. Oldřicha Vačka na další tři roky za F. Kocmana, kterému uplynulo volební období. Do knihovničky byl pobočce věnován sborník Dějiny staveb 2016. Děkujeme tímto kolegům z Plzně za jeho zaslání.

Zpráva o hospodaření v r. 2017: Zůstatek: 2214 Kč. Příjmy: 910 Kč (čl. příspěvky 550, předpl. Hlásky 360). Výdaje: 500 Kč (desátek 110, předpl. Hlásky 360, poštovné 30). Zůstatek: 2624 Kč.

František Kocman

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr Valenta, geomess@volny.cz.

Zpráva o činnosti v r. 2017: Ani loňský rok 2017 nepřekvapil pobočku ničím výjimečným, převratným, či nedejbuň revolučním. Klubové schůzky se laskavostí Národního archivu mohly i nadále konat v jeho přednáškovém sále v obvyklou třetí středu v měsíci s výjimkou prázdnin, a byly i tentokrát naplněny pojednáními s hradní, historickou nebo architektonickou tematikou. Přednášek mohli zájemci vyslechnout celkem devět. Lednovou přednášku zasvětil Petr Šafránek hradním stavbám Toskánska, zejména v okolí Arezza a Sieny. Hozenou rukavicí zvedl v únoru Martin Holý a zavedl nás pro změnu opět do Toskánska a předvedl architektonické krásy dalších hradních i církevních staveb této z uměleckého hlediska jedinečné oblasti. Svůj výklad v březnu doplnil o fascinující památky města Orvieto a o unikátní etruská sídliště, stavby, pohřebiště a jiné památky v okolí Volterra. Kolega Šafránek však výzvu přijal a v dubnu nám mimořádně zdařile předvedl druhou část svého toskánského výběru a završil tak téměř úplný přehled kastelologické produkce této země. V červnu přesnul neúnavný Martin Holý posluchače poněkud severněji a zahrnul je souhrnným analytickým rozbohem vývoje fortifikační architektury Dánska mezi 6. a 18. stoletím. Po letní přestávce přešel v září autor na překvapivě zajímavé románské klášterní stavby Dánska a v říjnu téma doplnil regionální studii s výkladem o kláštorech, kostelech a kaplích nejsevernější části dnešního Dánska. V sychravém listopadu nás kolega Šafránek vrátil opět na teplejší jih a předvedl nám u nás málo známou, avšak mimořádně zajímavou hradní a pevnostní produkci italského Benátska. Předvánoční přednáškou nás nezničitelný kolega Holý zavedl k Bodamskému jezeru a zevrubně nás seznámil s církevními památkami ostrova Reichenau, který byl mezi 8. až 10. stoletím se svými kláštéry bezesporu jedním z nejvýznamnějších kulturních středisek severně od Alp, a s mimořádným muzeem (seznam UNESCO) rekonstruovaných osad jezerních kúlových staveb v Unteruhldingen na severním břehu jezera, které formou vodního skanzenu prezentuje vývoj tohoto typu osídlení od počátku 4. tisíciletí před Kristem. První z tradičních klubových autobusových zájezdů se konal ve dnech 1. až 4. června a zavedl během čtyř dnů účastníky do severní části Horní Falce v Bavorsku. Základnou byl autokemp Jadrán na okraji Františkových Lázní. Program zájezdu zahájila zřícenina hradu **Schellenburg** z r. 1347 na žulových skalách nedaleko našich hranic. Následovala zřícenina hradu **Flossenbürg** z počátku 12. stol. ve spektakulární poloze na vyso-

kém žulovém skalisku, někdy prezentovaná jako symbol Horní Falce. Následný románský kostelík v obci Wilchenreuth z konce 12. století zaujal soudobou výmalbou apsidy. Zříceniny starobylého hradu **Parksteinu** z 10. stol., který patřil ve 14. stol. i českým panovníkům, korunují spolu s kaplí Panny Marie z 19. století vrchol mimořádného čedičového kužele vystupujícího vysoko nad okolní krajinu. Závěr dne obstarala obhlídka hradu **Falkenbergu** na unikátním žulovém skalisku nad stejnojmenným městečkem. Původní hrad z 12. století, který také často slouží jako symbol Horní Falce, se dochoval jako rozsáhlá zřícenina, kterou nechal ve 30. letech 20. století doplnit a dostavět jako své rodinné sídlo hrabě Schulenburg, německý velvyslanec v Moskvě. Hrabě nakonec skončil v listopadu 1944 na popravišti jako jeden z aktérů atentátu na Hitlera a hrad, dnes v majetku městečka, slouží jako luxusní hotel. Nádherná zřícenina hradu **Weissenstein** z 2. půle 13. století na vrcholech vysokých žulových skalních věží zahájila program druhého dne. Náledovala zřícenina hradu **Waldeck** z počátku 12. stol. přestavěného v 16. století na významnou pevnost, která však byla po r. 1705 likvidována a dnes je znovu postupně vykopávána a rekonstruována. Značné překvapení přichystal několika dosud žijícím účastníkům obdoby zájezdu KASu z r. 1994 hrad **Liebenstein** z 12. století. Zatímco tehdy bylo možné shlédnout pouze travnatý pahorek s několika tu a tam vystupujícími nízkými zbytky zdí, nyní bylo možné shlédnout téměř kompletně obnovenou i částečně rekonstruovanou hradní zříceninu – dílo spolku místních nadšenců, před jejichž činností nutno smeknout. Známý poutní kostel Nejsvětější Trojice zvaný Kappel, významná barokní stavba Georga Dientzenhofera (bratra „našeho“ Kryštofa) z let 1682–1689, k němuž v minulosti směřovala četná procesí i z Čech, předznamenala prohlídku nedalekého cisterciáckého **Waldsassen**. Klášter, založený r. 1133, se stal o 9 let později mateřincem nejstaršího českého kláštera této řehole v Sedlci u Kutné Hory a později i konventu v Oseku (1198), a hrál po celý středověk důležitou roli při prostředkování vztahů mezi Čechami a Říší. Architektury mimořádného klášterního chrámu Nanebevzetí Panny Marie z let 1685–1674 byli bratři Georg a Kryštof Dientzenhoferovi spolu s pražským architektem Abrahamem Leuthnerem. Návštěva kláštera byla korunována prohlídkou věhlasného barokního knihovního sálu s unikátním mobiliářem. Hrad v **Hohenbergu** a. d. Eger z počátku 13. století ležící nad Ohří a hledící při samé státní hranici do Čech, byl rozstřílen na konci 2. světové války. Byl však v 50. letech obnoven a dostavěn a slouží jako školící a vzdělávací centrum. Zaujal především vzorně rekonstruovaným pozdně gotickým vnějším opevněním se šesti baštami, krytými ochozy a zajímavým branským stavením. Denní program uzavřela návštěva lesem zarostlých zbytků hradu **Neuhaus** a. d. Eger z konce 14. století. První lokalitou třetího dne expedice byla zřícenina hradu **Thierstein** ze 14. století s vysokou válcovou věží. Ta slouží jako rozhledna do půvabného okolí – horší je z ní pohled na vlastní zříceninu, ta je znešvařena čedičovým obložením korun zdí, mezi nimiž leží moderní zastřešení paláce připomínající jakési cirkusové šapitó. Do paláce zdaleka viditelné zříceniny hradu **Epprechtstein** (798 m n. m.) z 1. poloviny 13. století byla vestavěna dřevěná rozhledna umožňující daleké panoramatické výhledy. Ty bylo možné zažít i na následné návštěvě zřícenin rozsáhlého dvojhradu **Waldstein** (877 m n. m.), z nichž starší východní korunovaný malým romantickým vyhlídkovým pavilonem pochází už z poloviny 12. století, zatímco 250 m vzdálený západní hrad je o dvě století mladší. Malá zarostlá zřícenina hradu **Uprode** z doby kolem r. 1320 se zbytkem paláce a pahýlem válcového bergfritu příliš účastníky nezapjala. Působivé bylo následně krásně dochované a udržované, bezmála funkční kruhové vodní tvrziště **Autengrün** s příkopem naplněným čistou vodou z blízkého prameniště. To už nebylo možné říci o příštím tvrzišti v obci **Woja** – voda nebyla zdaleka tak čistá, vlastní objekt byl poněkud zarostlý a protože se navíc spustil déšť, nezbylo než před ním ujet zpět do Čech, kde však ještě zesílil. Proto odpadla i obhlídka „našeho“ českého hradu **Liebensteinu-Libštejna-Libé**, těžce zkoušeného dobou komunismu, který teprve ve velmi nedávné době povstal z trosk do budoucí podoby hotelu pro movitou klientelu. Program závěrečného dne poněkud poznamenal déšť. Bývalá hradní kaple sv. Michala v obci **Schönkirch** připomínaná již r. 1188, jediný

pozůstatek zdejšího hradu, zaujala četnými zajímavými románskými detaily. Dnes slouží jako luteránský kostel. Hrad v obci **Wildenau**, snad již z 1. poloviny 12. stol. dožil dnešních dnů v uzavřené formě pohostinského zařízení a evangelického kostela, z něhož však účastníky expedice vyhnala jakási nerudná místní svatba odmítající konání obřadu při zaplnění sakrálního prostoru množstvím mokrých cizáků v barevných pláštěnkách s přepesťnými deštníky. Město **Neustadt** a. d. Waldnaab zkrápěné deštěm zaujalo půvabným historickým centrem, rozsáhlým opraveným zámekem na místě původního městského hradu a krásným katolickým kostelem sv. Jiří. Architektura obou uvedených objektů připomíná naši domovinu, konkrétně Roudnici nad Labem a jejího stavitele Antonia della Portu, neboť zdejšími vlastníky byli tou dobou Lobkowiczové. Malý hrad **Neuhaus** a. d. Waldnaab se známou válcovou věží ve formě máselnice, s muzeem v hradním paláci a rozhlednou ve věži samé však zůstal účastníkům, snad i díky panujícímu počasí uzavřen. Zážitek historický si však účastníci vynahradili zážitkem kulinařským u výtečného piva Zoigl v domácím hostinci s těžko vyslovitelným a zcela nepřeložitelným názvem Käck'n. Významné město **Weiden** se svým historickým centrem, renesančními domy na náměstí, výstavnou radnicí, se svými branami, zbytky opevnění a s kostely, z nichž překvapil především katolický pseudorománský kostel sv. Josefa z r. 1904 s mimořádně kvalitní beuronskou výzdobou, předznamenal závěr zájezdu. Po něm už program definitivně uzavřela jeho obhlídka nepřístupného hradu z 1. poloviny 12. století v obci **Waldau** a v ní navíc pěkný novobarokní kostel sv. Jana Nepomuckého s hodnotným starším vybavením. Podzemní čtyřdenní domácí zájezd uskutečněný ve dnech 28. září až 1. října směřoval tentokrát do oblasti horních toků Vltavy a Malše. Ubytování měla expedice zajištěno v autokempu Štílec u Kamenného Újezdu. Úvod programu obstarala prohlídka v nedávných letech vzorně rekonstruované renesanční **Kratochvíle** u Netolic, kterou se podařilo uvést do mimořádně působivého původního stavu, ve kterém ji vystavěl, vybavil a užíval její majitel Vilém z Rožmberka. Následovalo mohutným suchým příkopem obklopené kruhové tvrziště s v obci **Sedlec**, jehož plocha dnes slouží jako hřbitov, a pokochání malebnou architekturou selského baroka v nedalekých Plástovicích. **Kuklov** se zříceninou nedostavěného pavlánského klášterního kostela z r. 1495 a zbytky konventu rozptýlenými v přílehlých rekreačních chalupách zaujal zachovanými kamenickými články. Sousední zbytky hradu **Kuglvajt** či Kugelweit na zalesněném hřebeni pocházejí pravděpodobně ze 14. století. Ospalý městys Chvalšiny nabídl bohužel ke zdejšímu skvostu jihočeské pozdní gotiky – kostelu sv. Maří Magdaleny z let 1487–1507 – jen obhlídku zvenčí, a to vzdor předchozí dlouhé a usilovné snaze o zajištění vstupu. Zdejší neméně ospalé a bídné pohostinské služby též zklamaly a tak uspokojilo snad jen místní muzeum věnované především zdejšímu rodáku ing. Rosenauerovi, staviteli věhlasného Schwarzenberského kanálu. Následovala obhlídka zničeného a dnes částečně opraveného románského kostela sv. Mikuláše v **Boleticích**, které byly významným raným kolonizačním centrem celého kraje, zničeným po válce naší armádou. Na nedaleké malé hradiště a možná i zaniklý raně středověký hrad na kopci **Hradiště** (658 m n. m.), známé spíše pod původním němčinou zkomoleným názvem Raziberk, bývá kladeno kolonizační centrum tzv. Boletického újezdu z 11.–12. století. Druhý den odstartovala prohlídka obou okruhů hradu **Rožmberka** z doby před polovinou 13. století vybaveného bohatými sbírkami posledních majitelů Buquoyů. Hradiště **Turnberg** nad obcí Malšín na špičatém kopci korunovaném skalkou hostilo patrně jen dřevěnou stavbu z 13. století. Místo s dalekým kruhovým rozhledem doplnila r. 1856 poutní kaplička Panny Marie Pomocné. Cisterciácký klášter ve **Vyšším Brodu** nabídl kromě prohlídky klášterního chrámu Nanebevzetí Panny Marie s hodnotným vybavením i zhlédnutí expozice ke známému cyklu Mistra Vyšebrodského oltáře, dnes opět v klášterním majetku, a jedinečného Závěšova kříže v chrámové klenotnici. Budova prelatury pak i cennou sbírku obrazů a plastik, jakož i známou zdejší knihovnu s rokokovým mobiliářem, druhou největší klášterní knihovnu u nás. Uzamčený kostel sv. Tomáše obnovený po revoluci především péčí zdejších sudetských rodáků byl východiskem k výstupu na zříceninu naše-

ho nejvýše položeného hradu **Vítkova Hrádku** (či Kamene), snad již z konce 13. století. Dlouhá desetiletí nepřístupný hrad v hraničním pásmu byl do r. 2005 opraven a vestavěna do něj dosti obludná dřevěná vestavba s vyhlídkovou plošinou, která z něj učinila vyhledávaný turistický cíl se vstupným, občerstvením a nezbytným výčepem. Závěr dne obstarala věžová tvrz ve **Slavkově** z konce 13. století s přilehlým farním kostelem sv. Bartoloměje ozvláštněná vnitřní prohlídkou mladšího renesančního paláce tvrze. Den třetí byl zasvěcen oblasti horního toku Malše. Věžovou nedávno opravenou věž tvrze v **Tiché** z 1. poloviny 14. století následovala návštěva zrenovované poutní kaple Svatý Kámen z r. 1653 se studniční kaplí z r. 1701, k nimž byl dostavěn v 18. stol. barokní kostel Panny Marie Sněžné s rozsáhlými ambity. Ty však nepřežily éru socialismu a i zbývající části komplexu měly namále. Po obhlídce kostela sv. Ondřeje v Rychnově nad Malší následovaly pěší vycházky na zříceninu hradu **Louzek** neznámé historie položené v lese vysoko nad řekou a hradu **Sokolčí** v romantické poloze na skalnatém ostrohu nad říčkou Černou, jehož počátky jsou rovněž zcela neznámé. Zřícenina hradu **Pořešína** archeologicky datovaného do přelomu 13.–14. století byla v minulých letech odlesněna, výkopem obnažena a zpřístupněna především zásluhou spolku Hradů na Malši, který ji nyní také spravuje včetně pěkného malého muzea na předhradí nabízejícího mj. i občerstvení. Poslední ze zřícenin nad Malší, původně královský hrad **Velešín** z poloviny 13. století, se zachoval ve zbytkách zdiva na hřebeni nad nádrží římovské přehrady. Překvapil zejména svou rozlohou a malou čitelností jeho zbytků. Poslední lokalitou dne byl poutní areál Římov s již bohužel uzavřenou Loreto, kostelem sv. Ducha a ambity, dílo krumlovských jezuitů z 2. poloviny 17. století, současně doplněný souborem 25 kaplí Pašijové cesty, dnes zlobou doby značně poškozených. Dopoledne závěrečného dne bylo věnováno **Českému Krumlovu** s prohlídkou interiérů velkolepého knížecího zámku, výstupem na věž Máselnici a s krátkou procházkou historickým městem. Návštěva bývalého cisterciáckého kláštera ve **Zlaté Koruně**, královského založení s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, křížovou chodbou a konventem byla doplněna zhlédnutím originálu gotické deskové malby Zlatokorunské madony v opatství. Poslední den i celý krásný počasím mimořádně obdařený zájezd uzavřela rozsáhlá romantická zřícenina hradu Maidštejn či **Dívčí Kámen**, obtékaná Kremžským potokem před jeho vtokem do Vltavy, dvoupalácový objekt Rožmberků z poloviny 14. století, významný objekt české hradní architektury. Přípravy a realizace obou zcela zaplněných zájezdů se tradičně zhostil s naprostou jen jemu vlastní bravurou Martin Holý. Uvedenými loňskými expedicemi zároveň završil rovných 20 let, po které se uvedeným způsobem o pořádání zájezdů pražské pobočky stará. Kompletní soubor průvodců po jednotlivých lokalitách, ve vázané formě a s bohatým grafickým doprovodem, které k těmto akcím za uvedené období z největší části sám sepsal, a které získávají vždy všichni účastníci zájezdu, dosáhl tloušťky 35 cm a je v nich odborně a čtivě popsáno celkem 1189 objektů nejen z Česka, ale i ze všech navštívených okolních států. Tvrzení, že si tímto dílem vystavěl pomník, není proto nikterak přehnané a lze jen litovat, že v civilu je nucen se živit činnostmi tak přízemními a odtažitými, jako je ložisková a environmentální geologie, navíc často spojená s politickými kejklemi à la lithium a jiné zhůvěřilosti. Spokojení účastníci expedic jsou mu proto za jeho nezištnou činnost pro klub zavázáni obrovským díkem. Členská základna pražské pobočky čítá k 1. 2. 2018 celkem 53 osob.

Zpráva o hospodaření v r. 2017: Zůstatek: 20 172 Kč. Příjmy: 168 025 Kč. Výdaje: 167 309 Kč. Zůstatek: 20 888 Kč.

Petr Valenta

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaroslav_cerny@centrum.cz.

Zpráva o činnosti za r. 2017: V uplynulém roce se stav členské základny nezměnil, na prosincové schůzi se přihlásil zájemce o členství student zdejší UHK Vojtěch Barcal. Pobočka má 24 členů (z toho dva kolektivní). Placení členských příspěvků se zlepšilo. Složení výboru: Jiří Slavík – předseda, Jan Čížek – jednatel a Jaroslav Černý – pokladník. Revizní komise působila ve složení Z. Fišera, J. Sigl, J. Švejkar. Revize účetnictví za r. 2017 dosud nebyla provedena. V průběhu roku se uskutečnily tři členské schůze: 9. 2. – výroční, 11. 5. a 7. 12., přičemž účast na nich stoupá s klesající venkovní teplotou. Schůze plánovaná na 21. 9. se neuskutečnila kvůli malému počtu zúčastněných. Podle zvyku se na schůzích projednávaly výsledky klubových i soukromých akcí, nová kastelologická literatura, obsah odborných konferencí a archeologických výzkumů ve východních Čechách. Výroční schůzi obohatila přednáška J. Slavíka Broumovský klášter jako hrad. Na schůzích byly připravovány klubové výjezdy. Schůze se tradičně konaly v archeologickém oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové, jehož pracovníku Mgr. R. Bláhovi patří dík za zajištění těchto prostor. Uskutečnil se pouze jeden poznávací výjezd pobočky. V sobotu 22. 4. jsme pod vedením kol. Čechetky vyrazili na Černokostecko, kde jsme vzdor nestálému počasí navštívili zbytky kláštera v Klášterní Skalici, podrobně si s místním průvodcem prohlédli tvrz a kostel ve Vyšehořovicích, zvenčí tvrz Tuchoraz a výjezd vyvrcholil pod zámek v Kostelci n. Č. l. v obnovovaném pivovaru. Zúčastnilo se 7 členů a 5 rodinných příslušníků. Podzimní výjezd plánovaný na 7. 10. se nekonal z důvodu zaneprázdněnosti a nezájmu členů. Z ostatních činností je třeba zmínit tradiční aktivní účast zástupců pobočky na odborných konferencích „Dějiny staveb 2017“ (Cejpová, Slavík a Fišera), „Archaeologica historica“ (Cejpová), „Svorník“ – s hradní tematikou (Slavík, Cejpová). Na podzimní akci na Křivoklátě k počtu T. Durdíka se sešli M. Cejpová a J. Slavík. Členové pobočky poznávali naše i zahraniční hrady a tvrze, kolegové Fišera a Hájek se i nadále aktivně zapojovali do činnosti Sdružení hradů Nístějky a s kolegy z trutnovského muzea zkoumali spornou lokalitu u Hostinného. Z publikační činnosti členů lze zmínit turistického průvodce Moravské a slezské hradní kaple od Z. Fišery, J. Slavík publikoval článek Opevnění severní strany Broumova ve sborníku Dějiny staveb a M. Cejpová stať o archeologickém výzkumu na hradě Litice v r. 2016 v periodiku Výzkumy v Čechách.

předseda Jiří Slavík – jednatel Jan Čížek

Zpráva o hospodaření v r. 2017: Zůstatek: 4005,50 Kč. Příjem: 1820 Kč (čl. příspěvky 1040, předpl. Hlášky 780). Výdaje: 2107 Kč (předpl. Hlášky 1260 desátek 210, občerstvení 567, poplatek bance 70). Zůstatek: 3718,50 Kč.

pokladník Jaroslav Černý

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.; Mgr. Bc. Josef Jan Kovář, Renneská tř. 416/39, 639 00 Brno, e-mail: josef.kovar@seznam.cz.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 6. 2018 (vyjde v první červencové 2018)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. dubnové dekádě 2018.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozmberr@post.cz.), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz.), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz.), www.klub-augusta-sedlacka.cz.

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Úslavská 49, 326 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků.